

КОДЕКСИ ФАЗОИ ҲАВОИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1998, №23-24, мод. 342; с. 2005, №12, мод. 631; с. 2007, №7, мод. 685; с. 2008, №10, мод. 806; с. 2011, №12, мод. 839; с.2013, №7, мод. 506; с. 2015, №3, мод. 203)

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2005 № 116, аз 30.07.2007 № 323, аз 6.10.2008 № 425, аз 26.12.2011 № 775, аз 22.07.2013 № 978, аз 18.03.2015 № 1181, аз 14.05.2016 № 1315)

Кодекси мазкур муносибатҳои вобаста ба истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва фаъолияти авиацияро ба тартиб дароварда, асосҳои амали намудани сиёсати давлатиро дар ин соҳа муқаррар менамояд (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775).

БОБИ 1. ҚОИДАҲОИ УМУМИ

Моддаи 1. Истиқлолияти фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон моликияти истисноии давлат мебошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқлолияти пурра ва истисноиро нисбати фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон дорад.

Моддаи 2. Вазифаҳои Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Вазифаҳои Кодекси мазкур танзими таъмини ҳамлу нақли ҳавоӣ, корҳои авиатсионӣ, мудофия ва амнияти давлат, ҳифзи манфиатҳои шаҳрвандон, бехатарии парвози ҳавопаймоҳо, амнияти авиатсионӣ ва муҳити зист мебошад (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775).

Моддаи 3. Сиёсати давлати дар соҳаи фазои ҳавоӣ ва фаъолият дар соҳаи авиация

Сиёсати давлати дар соҳаи фазои ҳавоӣ ва фаъолият дар соҳаи авиация маҷмӯи тадбирҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, ташкилӣ, ҳарбӣ ва дигарро дар бар гирифта, чораҳои зеринро пешбини мекунад:

таъмини амният ва истифодаи окилонаи фазои ҳавоӣ;

таҳия ва татбиқи барномаҳои мақсадноки давлатӣ;

тақмили фаъолият дар соҳаи авиация;

ҳамкориҳои мутақобилаи судбахш бо давлатҳои хориҷи оиди истифодаи фазои ҳавоӣ ва фаъолият дар соҳаи авиация.

Моддаи 4. Қонунгузори фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Қонунгузори фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Кодекси мазкур, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775).

Моддаи 5. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Моддаи 6. хориҷ карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181)

Моддаи 7. Муносибатҳое, ки қонунгузори фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим медарорад

Қонунгузори фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибатҳоро дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ, муносибатҳое, ки бо фаъолият дар соҳаи авиация дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон вобастаанд,

инчунин муносибатҳоеро , ки аз парвози ҳавопаймоҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон берун аз қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вучуд меоянд, танзим менамояд, агар қонунҳои кишваре, ки ҳавопаймо дар он қарор дорад ё дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, тартиби дигаре пешбини накарда бошад ва муносибатҳоеро танзим менамояд, ки вобаста ба парвози ҳавопаймоҳои давлатҳои хориҷи дар фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вучуд меоянд, агар дар шартномаи байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон таври дигаре пешбини нашта бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 8. Молу мулки авиатсия

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Молу мулки авиатсияи граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон-ҳавопаймоҳо, аэродромҳо, фурудгоҳҳо, воситаҳои техникӣ ва дигар воситаҳо, ки барои таъмини парвози ҳавопаймоҳо пешбинӣ шудаанд, мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаклҳои гуногуни моликият вучуд дошта метавонанд.

Молу мулки авиатсияи давлатӣ ва объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ танҳо дар шакли моликияти давлатӣ буда метавонанд.

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ метавонанд дар моликияти шахсиашон ҳавопаймоҳои граждани дошта бошанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 9. Сертификация ва аттестацияи ҳатми дар авиацияи граждани

Шахсони ҳуқуқӣ - корхонаҳои авиациони ва соҳибкорони алоҳида, ки ҳамлу нақли ҳавоӣ ва корҳои авиациониро иҷро ва таъмин мекунанд; шахсони ҳуқуқӣ, ки хизматрасонии техникаи ва таъмири техникаи авиациониро анҷом медиҳанд; аэродромҳо, фурудгоҳҳо; муассисаҳои таълими, ки мувофиқи феҳристи вазифаҳои қонунҳои авиация мутахассисонро дар сатҳи дахлдор тайёр мекунанд; ҳавопаймоҳо, муҳаррикҳои авиациони, парраҳои ҳавоӣ, таҷҳизоти дохили ва заминии ҳавопаймоҳо ва объектҳои дигар, ҳамчунин шахсони ҳуқуқӣ, ки фаъолияти онҳо мустақиман бо таъмини бехатарии парвози ҳавопаймоҳо ё бехатарии авиациони вобаста мебошад, ба таври ҳатми мавриди сертификация қарор дода мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Қонунҳои авиация ба таври ҳатми аз аттестация мегузаранд.

Сертификация ва аттестацияи ҳатми аз тарафи мақомоти махсуси ваколатдоре сурат мегирад, ки ташкил ва гузаронидани сертификация ва аттестацияи ҳатми ба зиммаи онҳо вогузор гардидааст. Талаботи гузаронидани сертификация ва аттестацияи ҳатми ва тартиби гузаронидани онҳо, ки бо Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидаанд, бояд аз тарафи ҳамаи мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин шахсони ҳуқуқӣ ва шахрвандон ҳатман риоя карда шаванд.

Гузаронидани сертификацияи ҳатми пулаки мебошад.

Моддаи 10. Иҷозатномадиҳии (литсензиякунонии) фаъолият дар соҳаи нақлиёти ҳавоӣ

(*Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323*)

Фаъолият дар соҳаи нақлиёти ҳавоӣ дар асоси иҷозатнома ба амал бароварда мешавад.

Иҷозатномадиҳии фаъолият дар соҳаи нақлиёти ҳавоӣ мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият" сурат мегирад (*Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323*).

Моддаи 11. Боздоштани амал ва ё бекор кардани сертификат

(*Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323*)

Амали сертификат аз тарафи мақома, ки сертификатро додааст, мумкин аст боздошта шавад, инчунин бо тартиби муқаррарнамудаи қоидаҳои умумии авиатсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад ба амали он маҳдудиятҳо қарор дода шаванд.

Сертификат аз тарафи мақома, ки ин ҳуҷҷатро додааст, бо тартиби муқаррарнамудаи қоидаҳои умумии авиатсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад бекор карда шавад (*Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323*).

БОБИ II. ТАНЗИМИ ДАВЛАТИИ ИСТИФОДАИ ФАЗОИ ҲАВОИ

Моддаи 12. Истифодаи фазои ҳавои

Истифодаи фазои ҳавои фаъолияте мебошад, ки дар чараёни он дар фазои ҳавои ҳаракати объектҳои гуногуни модди (тайёраҳо, ракетаҳо ва объектҳои дигар) сурат мегирад, инчунин фаъолиятҳои дигар (сохтмони иншооти баландошёна, фаъолияте, ки дар чараёни он шуодиҳои электромагнити ва ғайра ба вуҷуд меоянд, ба ҳаво партофтани моддаҳои, ки диданро душвор мегардонанд, гузаронидани корҳои таркониш ва монанди инҳо) иҷро карда мешавад, ки ба бехатарии ҳаракати ҳавои таҳдид карда метавонад.

Истифодабарандагони фазои ҳавои-шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқие мебошанд, ки ба онҳо ба тартиби муқарраршуда ҳуқуқи иҷрои фаъолият оид ба истифодаи фазои ҳавои додашудааст.

Моддаи 13. Танзими давлатии истифодаи фазои ҳавои

Танзими давлатин истифодаи фазои ҳавои аз тарафи давлат муқаррар карда шудани қоидаҳои умумии чунин фаъолият, инчунин масъулият барои риояи онҳо мебошад.

Танзими давлатии истифодаи фазои ҳавои аз тарафи мақомоти зерин сурат мегирад:

- 1) мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа- танзими пурраи давлатии истифодаи фазои ҳавои;
- 2) мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани - танзими давлатии фаъолият оид ба истифодаи он қисми фазои ҳавои, ки ба тартиби муқарраршуда барои роҳҳои ҳавои (доҳили ва байналмилалӣ), хатҳои ҳавоии маҳалли, минтақаҳои корҳои авиациони, аэродрому фурудгоҳҳои граждани муайян карда шудааст (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 14. Афзалиятҳои давлати дар истифодаи фазои ҳавои

Ҳамаи истифодабарандагони фазои ҳавои ҳуқуқи баробари истифодаи онро доранд. Дар сурати ба вуҷуд омадани зарурати истифодаи ҳамзамони фазои ҳавои аз тарафи ду ва зиёда истифодабарандагони фазои ҳавои, ҳуқуқи истифодаи он ба истифодабарандагон мутобиқи афзалиятҳои давлати бо тартиби зерин дода мешавад:

- 1) зада гардонидани ҳуҷуми ҳавои, пешгири намудан ва роҳ надодан ба вайронкунии сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳамлаи мусаллаҳона ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- 2) расонидани кӯмак ҳангоми ҳолатҳои фавқулоддаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техники;
- 3) ба замин шинондан, ҷустуҷӯ намудан ва ба ҷои дигар кӯчонидани таҷҳизоти кайҳони ва ҳайатҳои (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);
- 4) пешгири намудан ва роҳ надодани вайронкунии қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- 5) иҷрои парвози ҳавопаймоҳо, аз ҷумла ба манфиати иқтисодӣ мудофиавӣ ва амнияти давлат ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавои, ки ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад;
- 6) иҷрои парвози ҳавопаймоҳо ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавои, ки мутобиқи шартномаҳои махсус анҷом дода мешавад;
- 7) иҷрои парвози ҳавопаймоҳои авиацияи давлати ҳангоми санҷишҳои ногаҳонии омодагии ҷанги, ҳамчунин ҳангоми ба ҷои дигар кӯчонидани қисмҳо ва воҳидҳои авиацияи давлати;
- 8) иҷрои парвози ҳавопаймоҳои авиацияи давлати;
- 9) иҷрои ҳамлу нақли мунтазами ҳавоии мусофирон, бағоч, борҳо ва муросилот (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);
- 10) иҷрои ҳамлу нақли ғайримунтазами ҳавои, иҷрои корҳои авиациони (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);
- 11) гузаронидани чорабиниҳои таълими, варзиши, намоиши ва чорабиниҳои дигар;
- 12) иҷрои парвози ҳавопаймоҳо ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавои, ки ба мақсади қонеъ кунони талаботи шаҳрвандон анҷом дода мешавад.

Моддаи 15. Ташкили истифодабарии фазои ҳавои

Ташкили истифодабарии фазои ҳавои таъмини ҳаракати бехатарӣ, сарфакорона, мунтазами ҳавои ва фаъолияти дигарро доир ба истифодаи фазои ҳавои пешбини менамояд. Ташкили истифодабарии фазои ҳавои аз инҳо иборат аст:

- 1) муқаррар намудани сохтори фазои ҳавои;
- 2) банақшагири ва ҳамоҳангсозии истифодабарии фазои ҳаво мутобиқи афзалиятҳои давлатие, ки бо моддаи 14 ҳамин Кодекс муқаррар карда шудаанд;
- 3) таъмини тартиби иҷозатдиҳандаи истифодабарии фазои ҳавои;
- 4) ташкили ҳаракати ҳавои, ки инҳоро дарбар мегирад: хизматрасонии (идоракунии) ҳаракати ҳавои: ташкили самтҳои ҳаракати ҳавои; ташкили фазои ҳавои ба мақсади таъмини хизматрасонии (идоракунии) ҳаракати ҳавои ва ташкили самтҳои ҳаракати ҳавои;
- 5) назорат ба риояи қоидаҳои истифодабарии фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ташкили истифодабарии фазои ҳавои аз ҷониби мақомоти системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои, инчунин аз тарафи мақомоти истифодабарандаи фазои ҳавои - мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз) дар минтақаҳо ва ноҳияҳои барои онҳо муқарраршуда ба тартиби муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Низомномаи системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 16. Сохтори фазои ҳавои

Сохтори фазои ҳавои минтақаҳо, ноҳияҳо ва хатҳои хизматрасонии ҳаракати ҳавои (роҳҳои ҳавои, хатҳои ҳавоии маҳалли ва монанди инҳо), минтақаҳои аэродромҳо ва нуқтаҳои ҳавои, минтақаҳои махсус ва хатҳои сайри парвози ҳавопаймоҳо, минтақаҳои мамнӯъ, минтақаҳои хатарнок (минтақаҳои озмоишгоҳҳо, қорҳои таркониш ва монанди инҳо), минтақаҳои маҳдуди парвози ҳавопаймоҳо ва дигар унсурҳои сохтори фазои ҳавоиро, ки барои анҷом додани фаъолият дар фазои ҳавои муқаррар карда шудаанд, дарбар мегирад. Сохтори фазои ҳавои ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 17. Иҷозат барои истифодабарии фазои ҳавои

Истифодабарқи фазои ҳавои дар асоси иҷозати мақоми системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои бо огоҳонидани ҳатмии мақоми системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои дар ин бора сурат мегирад, ба ғайр аз ҳолатҳое, ки дар бандҳои 1- 4 қисми дуюми моддаи 14 ҳамин Кодекс пешбини шудаанд.

Моддаи 18. Манъ ё маҳдуд кардани истифодабарии фазои ҳавои

Истифодабарии фазои ҳавои ё минтақаҳои алоҳидаи он метавонад ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ ё маҳдуд карда шавад.

Моддаи 19. Назорат ба риояи қоидаҳои истифодабарии фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Назорат ба риояи қоидаҳои истифодабарии фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи мақомоти системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои, мақоми махсуси ваколатдори соҳаи муҳофизат оид ба ошкор намудани ҳавопаймоҳои вайронкор, ҳамчунин мақомоти истифодакунандаи фазои ҳавоимақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз) дар минтақаҳо ва ноҳияҳои барои онҳо муқарраршуда сурат мегирад.

Мақомоти дар қисми якуми ҳамин модда зикршуда, инчунин истифодабарандагони фазои ҳавои вазифадоранд, ки барои пешгири ва (ё) роҳ надодан ба вайронкорихоӣ қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои пешбининамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро амали намоянд.

БОБИ III. ТАНЗИМИ ДАВЛАТИИ ФАЪОЛИЯТ ДАР СОҲАИ АВИАЦИЯ

Моддаи 20. Навъҳои авиация

Авиация ба ду навъ тақсим мешавад: давлати ва граждани.

Моддаи 21. Авиацияи давлати

Авиацияе, ки барои анҷом додани хизмати ҳарби, сарҳади, милиция, гумрук ва дигар хизмати давлати, инчунин барои иҷрои вазифаҳои сафарбарии мудофиави истифода бурда мешавад, ба авиацияи давлати мансуб аст.

Истифодаи авиацияи давлати ба мақсадҳои тиҷорати ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 22. Авиацияи граждани

Авиацияе, ки ба мақсадҳои таъмини талаботи шахрвандон ва иқтисодиёт истифода бурда мешавад, ба авиацияи граждани мансуб аст.

Авиацияи гражданӣ, ки барои ҳамлу нақли ҳавоии мусофирон, бағоч, борҳо, муросилот ва қорҳои авиационии пулаки истифода бурда мешавад, ба авиацияи гражданин тиҷорати мансуб аст (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Авиацияи гражданӣ, ки бепул истифода бурда мешавад, ба авиацияи таъиноти умумӣ мансуб аст.

Моддаи 23. Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиацияи давлати

Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиацияи давлати аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа сурат мегирад.

Моддаи 24. Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиацияи граждани

Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиацияи граждани аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани дар ҳудуди муқаррарнамудаи қонунгузориҳои фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

БОБИ IV. НАЗОРАТИ ДАВЛАТИ БА ФАЪОЛИЯТ ДАР СОҲАИ АВИАЦИЯИ ГРАЖДАНИ

Моддаи 25. Мақоми махсуси ваколатдор, ки ба фаъолият дар соҳаи авиацияи гражданин Ҷумҳурии Тоҷикистон назорати давлати мебарад

Назорати давлатиро ба фаъолият дар соҳаи авиацияи гражданин Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми махсуси ваколатдори давлати, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, амали мегардонад.

Низомномаи мақоми махсуси ваколатдори давлатиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ менамояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2005 № 116*).

Моддаи 26. Мақомоти назорати давлати ба фаъолият дар соҳаи авиацияи граждани

Барои назорати давлати ба фаъолият дар соҳаи авиацияи граждани Идораи авиацияи гражданин (Департаменти авиацияи гражданин) Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳадамоти бозраси таъсис медиҳад.

Соҳтор ва вазифаҳои ҳадамоти бозраси бо пешниҳоди Идораи авиацияи гражданин (Департаменти авиацияи гражданин) Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 27. Ҳуқуқ, ўҳдадори ва масъулияти бозрасҳои авиация

Ҳуқуқ, ўҳдадори ва масъулияти бозрасҳои авиацияро қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Моддаи 28. Ҳатми будани иҷрои талаботи бозрасҳои авиация ва ҳадамоти бозраси

Талаботи бозрасҳои авиация ва ҳадамоти бозраси, ки дар асоси гузаронидани тафтишот ба миён гузошта шудаанд, аз тарафи шахрвандон ва шахсони ҳуқуқи бояд ҳатман иҷро карда шаванд.

БОБИ V. КОРМАНДОНИ АВИАЦИЯ

Моддаи 29. Мафҳуми кормандони авиация

Шахсоне, ки дорои омодагии махсус ва сертификат (шаҳодатнома) буда, фаъолиятро оид ба таъмини бехатарии парвози ҳавопаймоҳо ё бехатарии авиационӣ, ҳамчунин фаъолиятро оид ба ташкил, иҷро, таъмин ва хизматрасонии ҳамлу нақли ҳавоӣ ва парвози ҳавопаймоҳо, қорҳои авиационӣ, ташкили

истифодабарии фазои ҳавои, ташкил ва хизматрасонии ҳаракати ҳавои анҷом медиҳанд, ба кормандони авиация мансуб мешаванд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Феҳристи мансабҳои кормандони авиация аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Кормандони авиация аз кормандони авиацияи давлати ва авиацияи граждани иборатанд.

Моддаи 30. Ба иҷрои фаъолият роҳ додани шахсоне, ки ба кормандони авиация мансубанд

Шахсоне, ки ба кормандони авиацияи давлати мансубанд, ба иҷрои фаъолият дар сурати доштани шаҳодатнома роҳ дода мешаванд.

Шахсоне, ки ба ҷумлаи кормандони авиацияи граждани мансубанд, ба иҷрои фаъолият дар сурати доштани сертификат (шаҳодатнома) роҳ дода мешаванд.

Талабот нисбати кормандони авиацияи граждани бо Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Назорати давлати ба фаъолияти кормандони авиация аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи муҳофизати ва мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани сурат мегирад.

Моддаи 31. Дорои эътибор донишони сертификати (шаҳодатномаи) давлати хориҷи, ки ба корманди авиация дода шудааст

Сертификати (шаҳодатномаи) давлати хориҷи, ки ба корманди авиация дода шудааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шарте дорои эътибор донишона мешавад, ки ин сертификат (шаҳодатнома) ба меъёрҳои байналмилалӣ аз тарафи Ҷумҳурии Тоҷикистон эътирофшуда ва Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобикат дошта бошад.

БОБИ VI. ҲАЙАТИ ҲАВОПАЙМО

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Моддаи 32. Ҳайати ҳавопаймо

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҳайати ҳавопаймо аз Ҳайати парвозкунанда (командири ҳавопаймо ва дигар шахсони ҳайати парвозкунанда) ва Ҳайати кабина (операторони борт ва роҳбаладони борт) иборат аст. Агар ҳайати парвозкунанда аз ҳайати ҳадди ақали муқарраршуда камтар бошад, ба парвози ҳавопаймо иҷозат дода намешавад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳайати ҳавопаймои навъи муайян мутобиқи талаботи истифодабарии ҳавопаймои навъи мазкур дар парвоз муқаррар карда мешавад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ба ҳайати парвозкунандаи авиацияи граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил шуда метавонанд, агар дар қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон таври дигар пешбини нашуда бошад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 33. Сарнишини ҳавопаймо

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Сарнишини ҳавопаймо шахсе мешавад, ки сертификати (шаҳодатномаи) амалкунандаи пилот (лётчик), инчунин тайёри ва таҷрибаи заруриро барои идоракунии мустақилонаи навъи муайяни ҳавопаймо дорад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Сарнишини ҳавопаймо ба кори Ҳайати ҳавопаймо роҳбари мекунад, барои тартибу интизом дар ҳавопаймо ҷавобгар аст, инчунин оид ба таъмини бехатарии одамони дар ҳавопаймо буда, муҳофизати ҳавопаймо ва молу мулкӣ дар он буда тадбирҳои зарури меандешад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 34. Ҳуқуқи сарнишини ҳавопаймо

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Сарнишини ҳавопаймо ҳуқуқ, дорад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*:

1) дар бораи оғози парвоз, парвоз ва фуруд омадани ҳавопаймо, инчунин оид ба қатъи парвоз ва баргаштан ба аэродром ё доир ба фуруд омадани маҷбури дар сурати таҳдиди ошкоро ба бехатарии парвози ҳавопаймо бо мақсади наҷоти ҳаёти одамон, пешгирии зарар ба муҳити зист қарори ниҳои қабул кунад. Чунин қарорҳо бо дигар қардани нақшаи парвоз, дастурҳои мақоми дахлдори системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои ва супориш барои парвоз бо огоҳонидани ҳатмии мақоми дахлдори хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз) ва аз рӯи имкон мутобиқи қоидаҳои муқарраршудаи парвоз қабул карда шуда метавонанд;

2) бо мақсади таъмини бехатарии парвози ҳавопаймо ба ҳар шахси дар ҳавопаймобуда амр диҳад ва иҷрои онро талаб намояд. Командири ҳавопаймо ҳуқуқ дорад нисбат ба шахсоне, ки бо кирдори худ барои бехатарии парвози ҳавопаймо таҳдиди бевосита ба вучуд меоранд ва аз иҷрои амрҳои командири ҳавопаймо саркаши мекунад, ҳамаи тадбирҳои зарури, аз ҷумла чораҳои маҷбурсозиро андешад. Баъди расидани ҳавопаймо ба аэродроми наздиктарин, командири ҳавопаймо ҳуқуқ дорад, ки чунин шахсонро аз ҳавопаймо фарорад ва дар сурати содир намудани кирдоре, ки аломатҳои ҷиноят дорад, онҳоро ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ супорад;

3) дар бораи рехтани сӯзишвори дар ҷараёни парвоз, партофтани бағоч, бор ва муросилот, агар ин амал барои таъмини бехатарии парвози ҳавопаймо ва фуруд омадани он зарур бошад, қарор қабул кунад. Дар сурати мавҷуд набудани ҳадамоти дахлдори бехатарии авиациони, сарнишини ҳавопаймо ҳуқуқ дорад, ки пеш аз парвоз шахсон ва объектҳои дар моддаи 80 ҳамин Кодекс зикршударо тафтиш намояд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*;

4) оид ба таъмини анҷоми бехатарии парвози ҳавопаймо тадбирҳои дигар андешад.

Дар сурати нишастани маҷбурии ҳавопаймо сарнишини ҳавопаймо ба амали шахсоне, ки дар ҳавопаймо қарор доранд, то ба намоёндогони ҳадамоти ҷустуҷӯ ва наҷоти ҳавопаймо супоридани салоҳиятҳои худ роҳбари мекунад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 35. Амали Ҳайати ҳавопаймо дар ҳолати фалокат

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Агар ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода бошад ё гирифтори фалокат гардида бошад, сарнишини ҳавопаймо ва дигар аъзоёни Ҳайати ҳавопаймо ўҳдадоранд, ки барои ҳифзи ҳаёт ва саломатии одамони дар ҳавопаймобуда, инчунин дар бобати таъмини ҳифзи ҳавопаймо ва молу мулки дар он буда тамоми тадбирҳоро андешанд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 36. Расонидани кўмак ба ҳавопаймоҳо ва одамоне, ки дар хатар мебошанд

Сарнишини ҳавопаймое, ки бонги фалокатро аз дигар ҳавопаймои ба фалокат дучоршуда истода ё ба фалокат гирифтورشуда қабул кардааст, минтақаи офати экологӣ ё одамони дар хатар қарордоштаре ошқор намудааст, ўҳдадор аст, ки ба онҳо кўмак расонад, агар ин амал ба ҳавопаймо, мусофирон ва Ҳайати ба ў супоридашуда хатарнок набошад, дар нақша маҳалли (минтақаи) фалокатро қайд намояд ва дар ин бобат ба мақоми хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз) хабар диҳад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

БОБИ VII. ҲАВОПАЙМОҲО

Моддаи 37. Ҳавопаймоҳо

Ҳавопаймо - дастгоҳи парвозкунанда мебошад, ки дар атмосфера аз ҳисоби амали дутарафаи ҳавое, ки он аз ҳавои сатҳи замин ва ҳавои сатҳи об фарқ мекунад, нигоҳ дошта мешавад.

Ҳавопаймои босарнишин - ҳавопаймое, ки хангоми парвоз аз ҷониби сарнишини (ҳайати) дар дохили он буда идора карда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1315)*.

Ҳавопаймои бесарнишин - дастгоҳ, ҳавопаймо, чархболе, ки бе сарнишини (ҳайати) дар дохили он буда парвоз мекунад ва ба таври фосилавӣ идора карда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1315)*.

Системаи авиатсионии бесарнишин - ҳавопаймо ва ҷузъиёти ба он вобаста, ки бе сарнишини (ҳайати) дар дохили он буда идора карда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1315)*.

Моддаи 38. Бақайдгирии давлати ва баҳисобгирии давлатии ҳавопаймоҳо

Ҳавопаймоҳое, ки барои иҷрои парвоз таъин шудаанд, бояд бо тартиби зерин аз қайди давлати гузаранд:

ҳавопаймоҳои давлати - бо тартиби муқаррарнамудаи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи муҳофизат;

ҳавопаймоҳои граждани - дар Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон бо додани шаҳодатномаи ба қайди давлати гирифтани онҳо ё дар Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании давлати хориҷи, бо шарт ба бастани созишнома доир ба ниғадории қобилияти парвози онҳо байни давлати истифодабаравна ва давлати бақайдгиранда, аз қайди давлати гузаронида мешаванд. Маълумот дар бораи ҳавопаймоҳои граждани дар сурати доштани сертификат дар бораи қобилияти парвоз (гувоҳномаҳо дар бораи қобили парвоз будан) ба Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда мешаванд.

Тартиб додани Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ба зиммаи Регистри давлатии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба ҳайати мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мешавад, воғзор аст,

Ҳавопаймое, ки ба тартиби муқарраршуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайди давлати ва ҳисоби давлати гирифта шудааст, дорои мансубияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон мегардад.

Маълумот дар бораи ҳавопаймои граждани дар ҳолатҳои зерин аз Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон хориҷ карда мешаванд:

аз ҳисоб баровардани ҳавопаймои граждани ё аз истифода хориҷ кардани он;

фурӯши ҳавопаймои граждани ё мувофиқи дигар асосҳои қонуни ба давлати хориҷи, инчунин ба шаҳрванди хориҷи, шахси бешаҳрванд ё шахси ҳуқуқи хориҷи гузаштани ҳуқуқи моликият ба он, ба шарт ба баровардани ҳавопаймои граждани берун аз қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон;

вайрон карда шудани талаботи бақайдгирии ҳавопаймои граждани.

Ҳангоми аз Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон хориҷ кардани маълумот дар бораи ҳавопаймои граждани, шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатии ин ҳавопаймо эътибори худро гум мекунад ва бояд ба мақоми, ки шаҳодатномаи мазкурро додааст, баргардонидани шавад.

Қоидаҳои бақайдгирии давлати ва баҳисобгирии давлатии ҳавопаймоҳо аз тарафи мақоми дахлдори махсуси ваколатдор муқаррар карда мешаванд.

[Қоидаҳои муомилоти ҳавопаймоҳои бесарнишин](#) аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1315](#)).

Хизматрасони дар бобати бақайдгирии давлатии ҳавопаймои граждани пулаки мебошад. Андозаи боқ ва тартиби ситонидани он аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ва дигар ҳуқуқи молумулки ба ҳавопаймо, маҳдуд гардонидани ҳуқуқи мазкур, пайдо шудани онҳо, гузариш ва қатъ гардидани онҳо, ҳамчунин муқаррар намудани тартиби бақайдгирии давлати ва асосҳои барои рад намудани бақайдгирии давлатии ҳавопаймо ва аҳдҳои бо он вобаста мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад ([Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181](#)).

Дар сурати ба гарав гузоштани ҳавопаймои граждани маълумот дар бораи гарав бояд ба Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шаванд.

Моддаи 39. Талаботи қобили парвоз будани ҳавопаймоҳои граждани ва ҳифзи муҳити зист аз таъсири фаъолият дар соҳаи авиация

Талаботи қобили парвоз будани ҳавопаймоҳои граждани ва ҳифзи муҳити зист аз таъсири фаъолият дар соҳаи авиация (минбаъд - талабот доир ба қобилияти парвоз ва ҳифзи муҳити зист) бо қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд ва иҷрои онҳо аз тарафи мақомоти ҳокимияти иҷроияи маҳаллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин шахсони ҳуқуқи ва шаҳрвандоне, ки дар қабул, истифодабарии ва таъмири ҳавопаймоҳои граждани иштирок мекунанд, ҳатмист.

Моддаи 40. Иҷозати истифодабарии ҳавопаймоҳои давлати ва граждани

Иҷозати истифодабарии ҳавопаймоҳои давлати бо тартиби муқаррарнамудаи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия сурат мегирад.

Истифодабарии ҳавопаймоҳои граждани дар сурати мавҷудияти сертификати дар бораи қобилияти парвоз (гувоҳномаҳо дар бораи қобили парвоз будан), ки дар асоси сертификати навъ (шаҳодатнома дар бораи қобили истифода будан) дода шудаанд ва мутобиқати ин ҳавопаймоҳоро бо талабот доир ба қобилияти парвози ҳавопаймоҳои граждани ва ҳифзи муҳити зист тасдиқ мекунанд, иҷозат дода мешавад.

Тартиби додани иҷозати истифодабарии ҳавопаймоҳои граждани аз ҷумла ба шарти кироя, тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 41. Сертификацияи ҳавопаймоҳои граждани

Сертификацияи ҳавопаймоҳои граждани мутобиқи Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки талабот ва қоидаҳои гузаштани сертификацияро муқаррар мекунанд, анҷом дода мешавад. Агар дар қараёни гузаронидани сертификация муқаррар гардад, ки ҳавопаймоҳои ба сертификация пешниҳодшуда бо талабот доир ба қобилияти парвоз ва ҳифзи муҳити зист мутобиқат доштан ва мувофиқати сохтмони онҳо ҳамчун сохтмони намунави ба типашон эътироф шудааст, сертификация бо додани сертификат анҷом меёбад.

Сертификати навъ аз тарафи мақоми махсуси ваколатдоре дода мешавад, ки ба зиммаи он бо тартиби муқарраршуда ташкил ва гузаронидани сертификацияи ҳатмии ҳавопаймоҳои граждани вогузор гардидааст.

Риояи қоидаҳои истифодабарии парвоз ва хизматрасонии техникии ҳавопаймои граждани, ки дар ҳуҷҷатҳои истифодабарии ҳавопаймои граждани навъи муайян пешбини гардидаанд ва ниғаҳдории қобилияти парвози ҳавопайморо таъмин мекунанд, ба зиммаи истифодабаранда вогузор аст.

Ҳангоми аз тарафи истифодабаранда вайрон карда шудани қоидаҳои дар қисми сеюми ҳамин модда зикршуда, инчунин дар сурати ошкор гардидани ҳолати хилофи меъёрҳои бехатари будани ҳавопаймои граждани, мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани ҳуқуқ дорад, ки дар истифодаи ҳавопаймои додашуда маҳдудият чори намояд ё истифодаи онро боздорад.

Назорати давлати ба қобили парвоз будани ҳавопаймоҳои граждани дар давраи истифодаи онҳо аз тарафи мақоми махсуси ваколатдоре, ки ба зиммаи он бо тартиби муқарраршуда ташкил ва гузаронидани сертификацияи ҳатмии ҳавопаймоҳои граждани вогузор гардидааст, инчунин аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани сурат мегирад.

Истифодабарандагон вазифадоранд ба мақоми махсуси ваколатдор, ки ба зиммаи он бо тартиби муқарраршуда ташкил ва гузаронидани сертификацияи ҳатмии ҳавопаймоҳои граждани вогузор гардидааст, маълумот дар бораи ҳолати техникии техникаи авиация ва хусусиятҳои истифодабарии он пешниҳод намоянд. Таркиби маълумот ва тартиби пешниҳоди онҳо бо Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Ҳавопаймоҳои граждани, ки дар давлати хориҷи истеҳсол шуда, барои истифодабари ба Ҷумҳурии Тоҷикистон оварда мешаванд, мутобиқи Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз сертификация гузаронида мешаванд.

Моддаи 42. Аломатҳои, ки ба ҳавопаймо гузошта мешавад

Ҳангоми ба Феҳристи давлатии ҳавопаймоҳои граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил намудани маълумотҳо дар бораи ҳавопаймоҳои граждани ба он ҳавопаймоҳои аломатҳои тафриқавии давлати ва бақайдгири дода шуда, онҳо ба ҳавопаймо нақш карда мешаванд.

Ба ҳавопаймоҳои давлати аломатҳои тафриқавии рақами гузошта мешаванд.

Ба ҳавопаймоҳои таъиноти хизмати тибби-санитари ғайр аз ин тасвири салиби сурх ё ҳилоли аҳмар тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон нақш карда мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ба ҳавопаймоҳои граждани ғайр аз аломатҳои тафриқавии давлати ва бақайдгири бояд тасвири Парчами давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин рамзҳои ба тартиби муқарраркардаи қонун ба қайд гирифташуда нақш карда шаванд.

Тартиби ба ҳавопаймоҳои давлати нақш кардани аломатҳои аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи муҳофизати муқаррар карда мешавад.

Аломатҳои давлати ва бақайдгирии ҳавопаймоҳои граждани, инчунин тартиби нақш кардани онҳо ва рамзҳои аз тарафи мақомоти махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани муқаррар карда мешаванд.

БОБИ VIII. АЭРОДРОМҲО, ФУРУДГОҲҲО ВА ИНШОТИ СИСТЕМАИ ЯГОНАИ ТАШКИЛИ ҲАРАКАТИ ҲАВОИ

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Моддаи 43. Аэродром ва фурудгоҳҳо

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Аэродром - қитъаи замин ё сатҳи об бо биноҳо, иншоот ва таҷҳизотест, ки барои парвоз кардан, фуруд омадан, идора кардан ва таваққуфи ҳавопаймоҳои таъин шудааст.

Аэродром ду навъ мешавад: аэродроми авиацияи давлати ва аэродроми авиацияи граждани.

Фурудгоҳ - маҷмӯи иншоотест, ки аз аэродром, аэровокзал, дигар иншооте, ки барои қабул ва гуселонидани ҳавопаймоҳо, хизматрасонии ҳамлу нақли ҳавоӣ иборат аст ва барои ин мақсадҳо таҷҳизот, кормандони авиация ва дигар кормандони заруриро дорад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Фурудгоҳи байналмилали - фурудгоҳест, ки барои қабул ва гуселонидани ҳавопаймоҳо, ки ҳамлу нақли байналмилали ҳавоиро анҷом медиҳанд ва дар он назорати гумруки, сарҳади, санитарии карантини ва дигар навъҳои назорат сурат мегиранд, кушода аст (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Қарор дар бораи кушодани аэродром барои иҷрои парвози байналмилалии ҳавопаймоҳо ё фурудгоҳи байналмилали аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Тартиби кушодани аэродром ё фурудгоҳ тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 44. Бақайдгирии давлатии аэродромҳо ва фурудгоҳҳо

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Аэродромҳои авиацияи давлати бояд ба қайди давлати гирифта, маълумот дар бораи онҳо ба Феҳристи давлатии аэродромҳои авиацияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шаванд. Тартибдихии феҳристи мазкур ба зиммаи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа воғузур мегардад.

Аэродромҳо ва фурудгоҳҳои граждани бояд ба қайди давлати гирифта шуда, маълумот дар бораи онҳо фақат дар сурати мавҷуд будани сертификатҳои (шаҳодатномаҳои) қобили истифода будани онҳо мутобикан ба Феҳристи давлатии аэродромҳои гражданин Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Феҳристи давлатии фурудгоҳҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Тартибдихии феҳристҳои зикршуда ба зиммаи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани воғузур мегардад.

Маълумот дар бораи аэродром ё фурудгоҳҳои граждани дар ҳолатҳои зерин аз феҳристҳои дахлдори давлати хориҷ карда мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*):

вайрон карда шудани талаботи бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳи граждани ва талаботи таъмини истифодабарии бехатари онҳо (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

дар асоси аризаи шахсе, ки аэродром ё фурудгоҳи гражданиро ба қайд гирифтааст (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Дар сурати аз феҳристҳои дахлдори давлати хориҷ карда шудани маълумот доир ба аэродром ё фурудгоҳ истифодабарии аэродром ё фурудгоҳ боздошта мешавад, шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳ эътибори худро гум мекунад ва бояд ба мақоми, ки бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳро анҷом медиҳад, баргардонида шаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳи граждани тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ва дигар ҳуқуқи молумулки ба аэродром ё аэропорт, маҳдуд кардани ин ҳуқуқ ба вучуд омадан, гузариш ва қатъи онҳо, ҳамчунин муқаррар намудани тартиби бақайдгирии давлатии ҳуқуқ ба аэродром ё аэропорт ё асос барои рад кардани онҳо ва аҳдҳои ба онҳо вобаста мутобики қонунгузори гражданин Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 45. Объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ

Комплекси биноҳо, иншоот, хатҳои алоқа, инчунин воситаҳо ва системаи заминии хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, навигация ба замин шинондан ва робита, ки барои ташкили ҳаракати ҳавоӣ таъин шудаанд, объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ мебошанд.

Номгуи объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 46. Ҷудокардани қитъаи замин ё сатҳи об

Ҷудо кардани қитъаи замин барои аэродром, аэропорт ё барои объекти системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ мутобики қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи замин сурат мегирад.

Ҷудокардани сатҳи об барои аэродром мутобики қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба об сурат мегирад.

Чудо кардани қитъаи замин ё сатҳи об барои аэродром, фурудгоҳ ё объекти системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ бо назардошти хусусиятҳои экологии маҳал сурат мегирад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 47. Аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва аэродромҳои истифодабарии муштарак

Аэродроми ҷойгиршавии муштарак - аэродромест, ки дар - он ҳавопаймоҳои граждани ва ҳавопаймоҳои давлати якҷоя ҷойгир мешаванд.

Феҳристи аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Аэродроми истифодабарии муштарак - аэродроми авиацияи давлатист, ки дар он оғози парвоз, фуруд омадан, идоракуни ва таваққуфи ҳавопаймоҳои граждение, ки парвозро аз рӯи чадвал анҷом медиҳанд, сурат мегирад ва онҳо ҳуқуқ надоранд дар ин аэродром қароргоҳ дошта бошанд. Қарорро дар бораи истифодабарии муштарак аэродроми авиацияи давлати мақоми махсуси ваколатдоре, ки аэродроми мазкур дар ихтиёри он мебошад, қабул мекунад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Истифодабарии аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва истифодабарии муштарак дар асоси шартномаҳо сурат мегирад.

Аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ҳавопаймоҳои граждани ва ҳавопаймоҳои давлати ва аэродромҳои истифодабарии муштарак бояд ба талаботе, ки нисбати аэродромҳои граждани пешниҳод карда мешаванд, ҷавоб дода тавонанд.

Моддаи 48. Сохтмон ва азнавсозии аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Сохтмон ва азнавсозии аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ бояд бо мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда шавад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 49. Сохтмон дар ҳудуди назди аэродром

Лоиҳақоши, сохтмон ва васеъкунии маҳалҳои аҳолинишини шаҳр ва деҳот, ҳамчунин сохтмон ва азнавсозии иншооти саноати, кишоварзи ва иншооти дигар дар ҳудуди назди аэродромҳо бояд бо риояи талаботи бехатарии парвози ҳавопаймоҳо, бо дарназардошти оқибатҳои имконпазири манфии таҷҳизоти аэродром ва парвози ҳавопаймоҳо ба саломати шахрвандон ва фаъолияти шахсони ҳуқуқи ва бо мувофиқаи соҳиби аэродром анҷом дода шавад.

Моддаи 50. Ҷойгиркунии объектҳои гуногун дар минтақаи аэродром

Дар минтақаи аэродром ҷойгир кардани биноҳо, иншоот, хатҳои алоқа, хатҳои интиқоли барқ, объектҳои радиотехники ва объектҳои дигаре, ки метавонанд ба бехатарии парвози ҳавопаймоҳо таҳдид кунанд ё ба кори таҷҳизоти радиотехникие, ки дар аэродром гузошта мешаванд халал расонанд, бояд бо соҳиби аэродром мувофиқа карда шавад ва мутобиқи қонунгузориҳои фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат гирад.

Ҷойгиркунии хатҳои алоқа ва хатҳои интиқоли барқ, иншооти таъиноти гуногун дар минтақаи амали системаҳои фурудои, дар наздикии объектҳои радиолокация ва радионавигацияи барои таъмини парвози ҳавопаймоҳо таъиншуда ва ҷойгиркунии объектҳои шуодиҳанда бояд бо мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия, мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани, мақомоти системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ, инчунин бо мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда шавад.

Моддаи 51. Сертификацияи аэродромҳо ва фурудгоҳҳо, инчунин объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Аэродромҳо ва фурудгоҳҳо, ки ба мақсадҳои авиацияи граждани истифода мешаванд, бояд ҳатман сертификация карда шаванд. Тартиби сертификацияи аэродромҳо ва фурудгоҳҳо, таҷҳизоти онҳо ва

номгӯи ин таҷҳизот тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Талабот нисбат ба аэродромҳо ва фурудгоҳҳо тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд ва риояи онҳо аз тарафи мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин шаҳрвандон ва шахсонии ҳуқуқие, ки дар лоиҳакаши, сохтмон, қабулкунӣ, истифодабарӣ ва таъмири ин аэродромҳо ва аэропортҳо иштирок мекунанд, ҳатмист (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Таҷҳизоти радиотехники, равшанидиҳӣ ва обу ҳавосанҷие, ки дар аэродромҳои граждани, аэродромҳои муштаракӣ ҳавопаймоҳои граждани ва ҳавопаймоҳои давлати ва аэродромҳои истифодабарии муштарак, инчунин объектҳои системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ гузошта шудаанд, бояд ба талаботи қобили истифода будан ҷавобгӯӣ бошанд, ки он бо сертификати дахлдори қобили истифода будан тасдиқ карда мешавад.

Назорати давлати ба мутобикати аэродром ва фурудгоҳҳо ба талаботи нисбат ба онҳо пешниҳодшаванда аз тарафи мақоми махсуси ваколатдоре, ки ба зиммаи он ташкил ва гузаронидани сертификацияи ҳатмии аэродромҳо ва фурудгоҳҳои граждани ба тартиби муқарраршуда воғузур гардидааст, сурат мегирад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 52. Хизматрасонии ҳавопаймоҳо дар аэродромҳо ва фурудгоҳҳо

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Хизматрасонии ҳавопаймоҳо дар аэродромҳо ва фурудгоҳҳо, бояд бо шароити яхела таъмин карда шавад, агар дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон таври дигаре пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Аэродромҳо ва фурудгоҳҳо метавонанд бинобар шароити техники ё обу ҳаво, ки ба бехатарии парвози ҳавопаймоҳо таҳдид мекунанд ё мутобиқи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои қабул ва гуселонидан баста бошанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Аэродромҳо ва фурудгоҳҳо дар замони ҷанг ва (ё) ҳангоми ҷори намудани вазъияти ҳарбӣ, ҳолати ғавқуллода мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 53. Аломатгузори биноҳо ва иншоот

Соҳибони биноҳо ва иншоот, хатҳои алоқа, хатҳои интиқоли барқ, таҷҳизоти радиотехники ва объектҳои дигар ба мақсади таъмини бехатарии парвози ҳавопаймоҳо вазифадоранд, ки мутобиқи Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар объектҳои мазкур аз ҳисоби худ аломатҳо ва олотҳои фарқкунанда шинонанд.

Дар минтақаи аэродромҳо шинондани аломатҳо ва олотҳо, ки ба аломатҳо ва олотҳои фарқкунандаи барои аэродромҳо қабулшуда монанд мебошанд, манъ аст.

БОБИ IX. КОРХОНАҲОИ АВИАЦИОНИ

Моддаи 54. Корхонаи авиациони ва истифодабаранда

Дар Кодекси мазкур таҳти мафҳуми корхонаи авиациони шахси ҳуқуқие дар назар дошта мешавад, ки сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқи ва шакли моликияти худ, мақсади асосии фаъолияташ ҳамлу нақли пулакии мусофирон, бағоч, борҳо, муросилот ва (ё) иҷрои корҳои авиациони мебошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Таъсиси корхонаи авиациони дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ширкати сармояи хориҷӣ ба шарте иҷозат дода мешавад, ки агар ҳиссаи ширкати сармояи хориҷӣ аз чилу нӯҳ фоизи сармояи оинномавии корхонаи авиациони зиёд набуда, роҳбари он шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад ва миқдори шаҳрвандони хориҷӣ дар мақоми роҳбарикунандаи корхонаи ҳавонаварди аз сеяки ҳайати мақоми роҳбарикунанда зиёд набошад.

Истифодабаранда - шаҳрванд ё шахси ҳуқуқие мебошад, ки ҳавопайморо бо ҳуқуқи моликият, бо шароити кироя ё бо дигар асоси қонуни дар ихтиёр дорад, ҳавопаймои мазкурро барои парвоз истифода мебарад ва сертификати (шаҳодатнома) истифодабаранда дорад.

Ба мақсадҳои авиацияи давлати истифода шудани ҳавопаймо аз тарафи шаҳрванд ё шахси ҳуқуқи ӯҳдадор намесозад, ки шаҳрванд ё шахси ҳуқуқи сертификата (шаҳодатномаи) истифодабаранда ё санади баробар бо сертификат (шаҳодатнома) дошта бошад.

Моддаи 55. Фаъолияти тиҷорати дар соҳаи авиацияи граждоне аз тарафи корхонаҳои авиациони ва соҳибкорони инфиродии Ҷумҳурии Тоҷикистон

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Корхонаҳои авиациони ва соҳибкорони инфиродии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сурати доштани иҷозатномаҳои мутобиқи моддаи 10 ҳамин Кодекс гирифташуда ҳуқуқ доранд дар соҳаи авиация фаъолияти тиҷоратиро иҷро намоянд *(Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 56. Фаъолияти тиҷорати дар соҳаи авиацияи граждони аз тарафи корхонаҳои авиацияи граждони хориҷи, намояндагиҳои байналмилалии истифодабари ва соҳибкорони инфиродии хориҷи

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Корхонаҳои авиациони хориҷи, намояндагиҳои байналмилалии истифодабари ва соҳибкорони инфиродии хориҷи ҳуқуқ доранд, ки дар соҳаи авиацияи граждони ба тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст фаъолияти тиҷоратиро иҷро намоянд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳангоми дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом додани ҳамлу нақли байналмилали ва (ё) иҷрои корҳои авиациони корхонаҳои авиациони хориҷи, намояндагиҳои байналмилали истифодабари ва соҳибкорони инфиродии хориҷи бояд иҷозатномаҳои дахлдор гиранд *(Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*.

Додани чунин иҷозатномаҳо мутобиқи моддаи 10 ҳамин Кодекс сурат мегирад *(Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323)*.

Дар мавриди корхонаи авиациони хориҷи, сертификати (шаҳодатномаи) истифодабаранда ё санади баробар бо сертификат (шаҳодатнома) дорои эътибор доништа мешавад, ки аз тарафи мақоми ваколатдори давлати хориҷи дода шуда он бо меъёрҳои байналмилали эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст мутобиқ бошад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Корхонаҳои авиациони хориҷи метавонанд дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва (ё) санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст намояндагиҳои худро таъсис диҳанд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Корхонаҳои авиациони хориҷи, намояндагиҳои байналмилали истифодабари ва соҳибкорони инфиродии хориҷи ҳуқуқ надоранд, ки *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*:

дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳавопаймоҳо мусофирон, бағоч, борҳо ва муросилотро барои ҳамлу нақли ҳавои ба қаламрави давлати хориҷи қабул намоянд ё онҳоро аз қаламрави давлати хориҷи ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон биёранд, ба шарте ки дар шартномаи байналмилали Ҷумҳурии Тоҷикистон ё иҷозати якдафъаинае, ки аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждони ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад, муқаррароти дигаре пешбини нашуда бошад *(Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*;

дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳавопаймоҳо мусофирон, бағоч, борҳо ва муросилотро барои ҳамлу нақли дар ҳудуди қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон бе иҷозатҳои мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждони, ки ба тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешаванд, қабул намоянд *(Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 57. Тарифҳо ва боҷҳо дар соҳаи авиацияи граждони ва қоидаҳои фурӯши санадҳои ҳамлу нақл

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Қоидаҳои ташакул ва истифодаи тарифҳо, ситонидани боҷҳо дар соҳаи авиацияи граждони, ҳамчунин қоидаҳои фурӯши чиптаҳо, додани борномаҳо ва дигар санадҳои ҳамлу нақли аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждони муқаррар карда мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Барои интиқоли ҳавоие, ки мутобиқи шартномаи кироияи ҳавопаймо (чартери ҳавои) анҷом дода мешавад, метавонанд нархҳои шартномави муқаррар карда шаванд. Мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждони метавонад барои интиқолоте, ки аз рӯи хатҳои муайяни авиациони анҷом дода мешавад, бо мақсади ҳифзи интиқоли мунтазами ҳавоие, ки аз рӯи ҳамин хатҳои авиациони анҷом дода мешавад, нархҳои ҳадди ақал муқаррар намояд.

Музди интиқолоти ҳавоии мусофирон, бағоч, борҳо ва муросилот аз тарафи интиқолотдихандагон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 58. Назорат аз болои фаъолияти корхонаҳои авиациони ва соҳибкорони инфироди

(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)

Назорат ба фаъолияти корхонаҳои авиациони ва соҳибкорони инфироди, аз ҷумла корхонаҳои авиациони хориҷи, намояндагиҳои байналмилали истифодабари ва соҳибкорони инфиродии хориҷи аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани сурат мегирад *(Қонуни ЧТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*.

Хориҷ карда шуд *(Қонуни ЧТ аз 30.07.2007 № 323)*.

БОБИ X. ПАРВОЗИ ҲАВОПАЙМОҶО

Моддаи 59. Ба парвози ҳавопаймо иҷозат додан

Ба парвози ҳавопаймо иҷозат дода мешавад, ки аломатҳои давлати ва бақайдгири ё баҳисобгирию фарқкунанда дошта аз тайёрии зарури гузаштааст ва дар борт санадҳои дахлдорро дорад.

Тартиби ба парвози ҳавопаймоҳои давлати иҷозат доданро мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия муқаррар менамояд.

Тартиби ба парвози ҳавопаймоҳои граждани иҷозат додан тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 60. Санадҳое, ки дар борти ҳавопаймо мавҷуданд

Ҳавопаймои давлати бояд дар борт санадҳоеро дошта бошад, ки номгӯи онҳо аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия муқаррар карда мешавад.

Ҳар як ҳавопаймои граждани бояд дар борт санадҳои зеринро дошта бошад:

1) санадҳои ҳавопаймо:

шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлати;

сертификати (шаҳодатномаи) истифодабаранда (нусха);

сертификати қобилияти парвоз (шаҳодатнома дар бораи қобили парвоз будан);

китобҳои борт ва санитарӣ;

иҷозат барои дастгоҳи радио, дар сурате ки агар ҳавопаймо бо олоти радиои мучаҳҳаз бошад *(Қонуни ЧТ аз 30.07.2007 № 323)*;

дастуруламал оид ба истифодабарии парвоз;

2) асноди дахлдор барои ҳар як узви Ҳайат *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*;

3) асноде, ки аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани пешбини шудаанд.

Моддаи 61. Ба парвоз омода кардани ҳавопаймо ва Ҳайати он

(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)

Пеш аз парвоз ҳавопаймо ва Ҳайати он бояд омода карда шаванд. Қоидаҳои ба парвоз омода кардани ҳавопаймо ва Ҳайати он ва назорат ба омодагии онҳо аз тарафи мақоми махсуси ваколатдор муқаррар карда мешаванд *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 62. Таъмини парвози ҳавопаймо

Хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, ҳамчунин таъминоти метеорологи, радиои, барқи, равшани, инженерии авиационӣ дар аэродром, ҷустуҷӯи, садамавию начотдиҳи ва дигар навъҳои таъминоти парвози ҳавопаймоҳо бо шартҳои яхела ва пулаки сурат мегирад, агар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон таври дигаре пешбини накарда бошад.

Моддаи 63. Нақшаи парвози ҳавопаймо

Парвози ҳавопаймо мутобиқи нақшаи парвозе, ки аз тарафи истифодабарандаи фазои ҳавои ба мақоми дахлдори системаи ягонаи ташкили ҳаракати ҳавои пешниҳод карда мешавад, дар сурати доштани иҷозат барои истифодаи фазои ҳавои амали мегардад, ба истиснои парвози ҳавопаймо, ки ҳангоми зада гардонидани ҳамлаи ҳавои, пешгири ва қатъи вайронкунии Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳуҷуми мусаллаҳона ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон, расонидани кӯмак ҳангоми ҳолатҳои фавқуллоддаи дорои хислати табиӣ ва техногени, ҷустуҷӯ ва ба ҷои дигар расонидани таҷҳизоти кайҳони ва Ҳайатҳои онҳо, пешгири ва (ё) қатъи вайронкунии қоидаҳои истифодаи фазои ҳавои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин парвози ҳавопаймо, ки дар минтақаҳои махсуси бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайянгардида анҷом дода мешавад (*Қонуни ҶТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775*).

Парвози ҳавопаймо берун аз нақшаи парвоз дар асоси иҷозатномаи мақоми дахлдори хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз), ба истиснои ҳолатҳои дар моддаи 36 ҳамин Кодекс пешбинигардида, иҷозат дода мешавад.

Моддаи 64. Алоқарадиои бо ҳавопаймо

Ҳавопаймое, ки воситаҳои алоқарадиои дорад ва мақоми дахлдори хизматрасонии ҳаракати ҳавои (идоракунии парвоз) вазифадоранд, ки байни худ алоқарадиои дошта бошанд.

Ҳангоми парвоз бо роҳҳои байналмилали ҳавои дар ҳудуди қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла дар минтақаҳои аэродромҳои барои иҷрои парвози байналмилали кушода, алоқарадиои метавонад бо забонҳои англиси ва руси сурат гирад. Тартиби анҷом додани алоқарадиои тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 65. Парвози ҳавопаймо аз болои маҳалҳои аҳолинишин

Парвози ҳавопаймо аз болои маҳалҳои аҳолинишин бояд дар баландие иҷро карда шавад, ки дар ҳолати вайрон шудани ҳавопаймо барои берун аз ҳудуди маҳалҳои аҳолинишин ё дар майдончаҳои парвозу фурудои махсус ба ҳамин мақсадҳо пешбинигардида дар ҳудуди маҳалҳои аҳолинишин фуруд омадан имкон диҳад. Парвози берун аз ин қоида бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 66. Парвози намоиши ҳавопаймо

Парвози намоиши ҳавопаймо мутобиқи талаботи бехатарии парвози ҳавопаймо, ки аз тарафи мақоми дахлдори махсуси ваколатдор муқаррар шудаанд, сурат мегирад. Тартиби ташкил ва гузаронидани парвози намоиши ҳавопаймоҳо аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 67. Парвози ҳавопаймои суръати фавқуссадо дошта

Парвози ҳавопаймои суръати фавқуссадо дошта дар баландие иҷозат дода мешавад, ки таъсири хатарноки зарбаи садоро ба муҳити зист истисно намояд. Қоидаҳои иҷрои парвози ҳавопаймо бо суръати фавқуссадо тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 68. Аксбардори, ба наворбаргири ва дигар усулҳои таҳқиқи фосилавии замин аз борти ҳавопаймо

Аксбардори, ба наворбаргири ва дигар усулҳои таҳқиқи фосилавии замин аз борти ҳавопаймо тибқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мумкин аст.

Моддаи 69. Иҷораи каналҳои алоқа

Шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқие, ки ба расонидани хизматҳои алоқа ҳуқуқ доранд, барои таъмини парвози ҳавопаймоҳо ва фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавои каналҳои зарурии алоқаро дар асоси шартнома ба мақомоти дахлдори махсуси ваколатдор аз рӯи дархостҳои онҳо ба иҷора медиҳанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Мақоми махсуси ваколатдори соҳаи алоқа, мақомоти алоқа ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқие, ки ба расонидани хизматҳои алоқа ҳуқуқ доранд, барои таъмини парвози ҳавопаймоҳо ва фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳаво дар навбати аввал додани каналҳои алоқаро таъмин мекунанд ва дар бобати иваз кардани каналҳои алоқа ва дар сурати вайроншави барқарор намудани онҳо тадбирҳои бетаъхир меандешанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 70. Истифодаи воситаҳои алоқаи таъиноти умуми

Тартиби истифодаи воситаҳои алоқаи таъиноти умуми барои таъмини парвози ҳавопаймоҳо аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи алоқа бо мувофиқаи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа ва мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани муқаррар карда мешавад.

Моддаи 71. Анҷом додани таъминоти радиотехникии парвози ҳавопаймоҳо ва алоқаи радиои бо онҳо

Барои таъмини радиотехникии парвози ҳавопаймоҳо ва алоқаи радиои бо онҳо аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа бо тартиби муқарраршуда басомадҳои радиое, ки бояд аз ҳалалҳо ҳифз шуда бошанд, чун ҳамаҷумла мешаванд.

Шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқи дорои таҷҳизот ва олоте, ки ба воситаҳои таъминоти радиотехникии парвози ҳавопаймоҳо ва алоқарадиои бо онҳо ҳалал мерасонанд, вазифадоранд бо талаби мақоми ваколатдори соҳаи алоқа ё воҳидҳои он бо қувва ва аз ҳисоби худ ҳалалҳоро рафъ намоянд ва то рафъ намудани онҳо кори чунин таҷҳизот ва олоте қатъ гардонанд.

БОБИ ХІ. ПАРВОЗИ БАЙНАЛМИЛАЛИ ҲАВОПАЙМОҲО

Моддаи 72. Парвози байналмилали ҳавопаймоҳо

Парвози байналмилали ҳавопаймо - парвози ҳавопаймо дар фазои ҳавоии зиёдатар аз як давлат мебошад.

Парвози байналмилали ҳавопаймоҳо дар фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутубики қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон, принципҳо ва меъёрҳои қабулшудаи ҳуқуқи байналмилали ва санадҳои ҳуқуқи байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст иҷро карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775*).

Парвози байналмилали ҳавопаймоҳо дар асоси санадҳои ҳуқуқи байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст ё иҷозатҳое, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешаванд, иҷро карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 30.07.2007 № 323*, аз 26.12.2011 № 775).

Аломатҳои фарқкунандаи ҳавопаймоҳои давлатҳои хориҷи аз тарафи истифодабарандагон то оғози иҷрои парвози байналмилали ба мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофиа ва мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани хабар дода мешаванд.

Барои иҷрои парвози ҳавопаймоҳои давлатҳои хориҷи дар фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифодабарандагон вазифадоранд, ки ба мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани маълумотро дар бораи суғурта ё таъмини дигари масъулият барои расонидани зарар ба шахсони сеюм ва ҳавопаймоҳо пешниҳод намоянд. Шароити чунин таъминот аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 73. Парвоз ва фурудгоҳи ҳавопаймоҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳавопаймоҳои давлатҳои хориҷи ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилали

Парвоз ва фурудгоҳи ҳавопаймоҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳавопаймоҳои давлатҳои хориҷи ҳангоми иҷрои парвоз дар фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фурудгоҳҳои байналмилали ва аэродромҳое, ки барои парвози байналмилали кушодаанд, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад (*Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 74. Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф кардани санадҳои ҳавопаймо, ки дар борти ҳавопаймоҳои гражданин давлатҳои хориҷи мавҷуданд

Санадҳои ҳавопаймо, ки дар борти ҳавопаймоҳои гражданин давлатҳои хориҷи мавҷуданд, агар онҳо бо меъёрҳои байналмилали авиационие, ки аз тарафи Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, мутубик бошанд, дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф карда мешаванд.

Ҳавопаймоҳои гражданин давлатҳои хориҷи ҳангоми дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон фуруд омадан мумкин аст мавриди муоина ва тафтиши санадҳои ҳавопаймо, ки аз тарафи шахсони ваколатдори мақомоти дахлдори махсуси ваколатдор сурат мегирад, қарор гиранд.

Дар ҳолатҳое, ки агар дар борти ҳавопаймои гражданин давлати хориҷи санадҳои барои парвози байналмилали муқарраршуда мавҷуд набошанд ва барои ғайрифайзоли донишҷӯи ҳавопаймои мазкур асосҳо вуҷуд дошта бошанд, мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани метавонад парвоз карда рафтани чунин ҳавопайморо боздорад.

Моддаи 75. Истифодаи қоидаҳои шиноснома, гумрук ва қоидаҳои дигар ҳангоми иҷрои парвози байналмилали ҳавопаймоҳо

Ба ҳавопаймоҳо, Ҳайатҳои онҳо ва мусофироне, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон меоянд, аз Ҷумҳурии Тоҷикистон мераванд ва ба таври транзит бо нишастан дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаракат мекунанд, инчунин ба молу мулк, бағоч, борҳо ва муросилоте, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон оварда мешаванд ва аз Ҷумҳурии Тоҷикистон бурда мешаванд, амали қоидаҳои шиноснома, гумрук ва қоидаҳои дигари муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мегарданд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

БОБИ XII. БЕХАТАРИИ АВИАЦИЯ

Моддаи 76. Бехатарии авиация

Бехатарии авиация - ҳолати ҳифзи авиация аз даҳолати ғайриқонуни ба фаъолият дар соҳаи авиация мебошад.

Бехатарии авиация аз тарафи ҳадамоти бехатарии авиациони аэродромҳо ё фурудгоҳҳо, чузъу томҳои ҳарбикунонидашудаи муҳофизати аэродромҳо ё фурудгоҳҳо, ҳадамоти бехатарии авиациони истифодабарандагон (қорхонаҳои авиациони), инчунин мақомоти махсуси ваколатдоре, ки ба онҳо бо қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин ҳуқуқ дода шудааст, таъмин карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Ҳадамоти бехатарии авиациони аэродромҳо ё фурудгоҳҳо ва ҳадамоти бехатарии авиациони истифодабарандагон (қорхонаҳои авиациони) ҳадамоте мебошанд, ки вазифаҳои махсуси оинномави доранд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Даҳолати ғайриқонуни ба фаъолият дар соҳаи авиация- амали (беамалии) зиддиҳуқуқие мебошанд, ки ба фаъолияти бехатарии соҳаи авиация таҳдид намуда, боиси ҳодисаҳои нохуш бо одамон, зарари модди, рабудан ё дуздидани ҳавопаймо шудаанд ё таҳдиди рӯй додани чунин оқибатҳоро ба вуҷуд овардаанд.

Моддаи 77. Таъмини бехатарии авиация

Шахсоне, ки қабул, гуселонидан ё хизматрасонии ҳавопайморо анҷом медиҳанд, вазифадоранд, ки оид ба таъмини бехатарии авиация тадбирҳо андешанд.

Бехатарии авиация бо роҳҳои зерин таъмин карда мешавад:

1) пешгирии дохил шудани шахсони бегона ва воситаҳои нақлиёт ба минтақаи таҳти назорати фурудгоҳ ё аэродром (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

2) муҳофизати ҳавопаймоҳо дар истгоҳҳо бо мақсади роҳ надодан ба дохилшавии шахсони бегона ба ҳавопаймоҳо;

3) роҳ надодан ба ҳамлу нақли ғайриқонунии силоҳ, муҳимоти ҷанги, моддаҳои тарканда, радиоактиви, захролудкунанда, зуд оташгиранда ва дигар ашёву моддаҳои хавфнок ва ҷори намудани ҷораҳои махсуси эҳтиёти ҳангоми иҷозатдиҳии интиқоли онҳо (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775, аз 22.07.2013 № 978*);

4) муоинаи пеш аз парвоз;

5) маҳдуд намудани имконияти дастрасии ғайриқонунии шахсони бегона ба системаи авиациони бесарнишин (*Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1315*);

6) татбиқи ҷораҳои муқобилият дар мавриди даҳолати ғайриқонуни ба фаъолият дар соҳаи авиация ва тадбирҳои дигар, аз ҷумла тадбирҳои, ки бо ширкати мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, анҷом дода мешаванд.

Ҳадамоти бехатарии авиациони ҳуқуқ доранд шахсонро, ки талаботи бехатарии авиацияро вайрон кардаанд, инчунин бағоч, борҳо ва муросилотеро, ки ашё ва моддаҳои барои ҳамлу нақли ҳавои манъшуда доранд, барои ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ супоридан боздошт намоянд ва дар ҳолатҳои, ки ба ҳаёт ва саломати мусофирон, аъзои Ҳайати ҳавопаймо ё дигар шахрвандон хатар таҳдид мекунанд, мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷораҳо бинанд. Ба кормандони ҳадамоти бехатарии авиациони ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизмати бо тартиби муқаррарнамудаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон гирифта гаштан ва истифодаи силоҳи хизматӣ иҷозат дода мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775, аз 22.07.2013 № 978*).

Талаботи бехатарии авиация ва тартиби иҷрои онҳо тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 78. Муоинаи пеш аз парвоз

Бо мақсади таъмини бехатарии мусофирон ва аъзои Ҳайати ҳавопаймо пеш аз парвоз ҳавопаймо, захираҳои борти он, аъзои Ҳайат, мусофирон, бағоч, аз ҷумла ашъҳое, ки ҳамроҳи мусофирон мебошанд, инчунин борҳо ва муросилот бояд аз муоинаи ҳатми гузаронида шаванд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Муоинаи пеш аз парвози мусофирон, бағоч, аз ҷумла ашъҳое, ки ҳамроҳи мусофирон мебошанд, дар майдони ҳавои ё дар ҳавопаймо аз тарафи шахсони ваколатдори ҳадамоти бехатарии авиациони анҷом дода мешавад. Ба иштирок дар муоинаи пеш аз парвоз метавонанд кормандони мақомоти корҳои дохили дар нақлиёт ҷалб карда шаванд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Гузаронидани муоинаи пеш аз парвоз имконияти азназаргузарониро ҳангоми анҷом додани фаъолияти оперативи-ҷустуҷӯи, ҷинояти-мурофиави ва фаъолияти дигар аз ҷониби шахсони ваколатдор (бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон истисно намекунад).

Ҳангоми иҷрои парвози байналмилали ҳавопаймоҳо муоинаи пеш аз парвоз баъди анҷом ёфтани назорати сарҳади, гумруки, санитарияи карантини, муҳоҷири, ветеринари, фитосанитари ва назорати дигар сурат мегирад.

Дар ҳолати аз муоинаи пеш аз парвоз саркаши кардани мусофири ҳавопаймо шартнома дар бораи ҳамлу нақли ҳавои бекоршуда доништа мешавад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Қоидаҳои гузаронидани муоинаи пеш аз парвоз тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Чумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

БОБИ XIII. ҶУСТУҶӮ ВА НАҶОТДИҲИ

Моддаи 79. Ҳавопаймое, ки ба фалокат дучор шуда истодааст ё ба фалокат гирифта шудааст

Ҳавопаймо вақте ба фалокат дучор шуда истода доништа мешавад, ки агар ба ҷунин ҳавопаймо ё шахсони дар борти он қарордошта хатаре таҳдид мекунад, ки он дар натиҷаи амалҳои аъзои Ҳайат бартараф шуда наметавонад ё ҳавопаймое, ки алоқа бо он канда шудааст ва дар қучо будани он маълум нест *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳавопаймое ба фалокат гирифта шуда доништа мешавад, ки он ҳангоми идоракуни, оғози парвоз, парвоз, фурудои ё дар натиҷаи афтидан осеби ҷидди дидааст ё пурра хароб шудааст, ҳамчунин ҳавопаймое, ки берун аз аэродром маҷбуран ба замин фаромадааст.

Ҳавопаймоҳои ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда бояд фавран ҷустуҷӯ карда ва наҷот дода шаванд.

Ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳии ҳавопаймои бесарнишини ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шударо соҳибмулки он ташкил ва амалӣ менамояд *(Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1315)*.

Моддаи 80. Бонги фалокат

Барои сари вақт расонидани кӯмак ба ҳавопаймоҳои ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда, мусофирон ва Ҳайатҳои онҳо бонгҳои ягонаи байналмилалии фалокат, фаври будан ва огоҳи аз хатар (минбаъдбонги фалокат) истифода бурда мешаванд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Номгӯи воситаҳои техникӣ, ки бояд ҳатман дар ҳавопаймоҳо барои додани бонги фалокат шинонда шаванд, тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Чумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 81. Ҷустуҷӯ ва наҷот додани ҳавопаймоҳои ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда, мусофирон ва Ҳайатҳои онҳо

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҷустуҷӯ ва наҷот додани ҳавопаймоҳои ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда, мусофирон ва Ҳайатҳои онҳоро мақомоти дахлдори махсуси ваколатдор бо ҳамкориҳои мақомоти ҳокимияти иҷроияи Чумҳурии Тоҷикистон, ки ба зиммаи онҳо мувофиқи тартиби муқарраршуда вазифаҳои ташкил ва таъмини ҳадамоти ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳи воғузор гардидаанд, ташкил мекунад ва анҷом медиҳанд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Корхонаҳои авиациони ба таъмини корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи ва гузаронидани онҳо ҷалб карда шуда метавонанд.

Номгӯи ҷунин корхонаҳои авиациони аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия бо мувофиқаи мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроияи Чумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Корхонаҳои авиационие, ки ба гузаронидани корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи ҷалб карда мешаванд, вазифадоранд, ки нерӯҳо ва воситаҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳиро дар ҳолати омодагии доими нигоҳ доранд. Харочоти корхонаҳои авиационӣ барои таъминоти нерӯҳо ва воситаҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи, гузаронидани корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи ва иштирок дар таъмини онҳо аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлати ҷумҳурияи тоҷикӣ карда мешаванд.

Парвози ҳавопаймоҳое, ки бо воситаҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи таъмин нашудаанд, манъ аст.

Тартиби ҷалб намудани корхонаҳои авиационӣ ба гузаронидани корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи, ҷумҳурияи тоҷикӣ хароҷот барои иҷрои ин корҳо, таъмини корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи парвоз аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 82. Таъмини корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи

Ҷустуҷӯ ва наҷот додани мусофирон ва Ҳайатҳои ҳавопаймоҳое, ки ба фалокат дучор шуда истодаанд ё ба фалокат гирифта шудаанд, бепул мебошад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Аз ҷои фалокат ба ҷои дигар бурдани ҳавопаймо, ки ба фалокат гирифта шудааст, бо қувваи истифодабаранда ё дигар қувваҳо аз ҳисоби маблағҳои истифодабаранда анҷом дода мешавад.

Мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ҳамчунин корхонаҳои авиационӣ вазифадоранд, ки дар ташкили ҷустуҷӯи ҳавопаймо ба фалокат гирифта шуда иштирок намоянд ва то омадани нерӯҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи оид ба наҷотдиҳи одамон, расонидани кӯмаки тиббӣ ба онҳо, кӯмаки дигар, муҳофизати ҳавопаймои мазкур ва санадҳои молу мулкӣ дар борти он мавҷуда тадбирҳои бетаъхир андешанд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ҳуқуқ доранд, ки барои гузаронидани корҳои ҷустуҷӯи ва садамавию наҷотдиҳи шахсони ҳуқуқиро ба шартӣ ҷумҳурияи тоҷикӣ хароҷоти онҳо аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлати ҷалб намоянд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ба мусофирон ва Ҳайатҳои ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шудаи давлатҳои хориҷӣ бо шароити баробар ба мусофирон ва Ҳайатҳои ҳавопаймо ба фалокат гирифта шудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон кӯмак расонида мешавад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 83. Корҳои садамавию наҷотдиҳи дар аэродром ва минтақаи аэродром

Корҳои садамавию наҷотдиҳи дар аэродром ва минтақаи аэродром бо қувваи соҳиби аэродром ё фурудгоҳ анҷом дода мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 84. Ҷустуҷӯ ва наҷот додани ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда, мусофирон ва Ҳайатҳои онҳо дар қаламрави давлатҳои хориҷӣ

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳи ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда, мусофирон ва Ҳайати он дар қаламрави давлати хориҷӣ бо тартибе, ки дар ҳамон давлат муқаррар шудааст ва бо риояи принципҳои ва меъёрҳои қабулшудаи ҳуқуқӣ байналмилалӣ ва мутобиқи санадҳои ҳуқуқӣ байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст анҷом дода мешавад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 85. Хабарҳо дар бораи ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда

Хабарҳо дар бораи ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда ба хабарҳои мансубанд, ки категорияи афзалияти мутлақ доранд. Шахсони ҳуқуқие, ки воситаҳои алоқа доранд, сарфи назар аз шакли ташкили ҳуқуқӣ ва шакли моликият ва шаҳрвандон вазифадоранд, ки воситаи алоқаро барои тариқи фаври додани хабар дар бораи ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда пешниҳод намоянд ё чунин хабарро ҳамагон диҳанд. Шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқие, ки ба пешниҳоди хизматрасонии алоқа ҳуқуқ доранд, бояд фаври додани чунин хабарро таъмин намоянд.

Барои додани хабари аввал дар бораи ҳавопаймо ба фалокат дучор шуда истода ё ба фалокат гирифта шуда музд ситонида намешавад. Музди муҳабироти байнишаҳрии телефони дар бораи

расонидани кўмак ба ҳавопаймои ба фалокат дучор шудаистода ё ба фалокат гирифторшуда, мусофирон ва Ҳайати он мутобиқи тарифҳо барои хизматрасонии умумии алоқа пардохта мешавад; музди хабархое, ки бо телеграф дода мешаванд, - мутобиқи тарифи барои фиристодани хабари фаври муқарраршуда пардохта мешавад. Барои мухобироти байнишаҳрии телефони бо мақсади додани хабар дар бораи ҳавопаймои ба фалокат дучор шудаистода ё ба фалокат гирифторшуда музд ситонида намешавад (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 86. Хабардоркуни дар бораи ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда

Командири ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда ё дигар узви Ҳайати ин ҳавопаймо, инчунин дигар шахрванде, ки дар бораи ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда хабар дорад, вазифадоранд, ки фавран дар ин бобат ба мақоми наздиктарини худидораи маҳалли, ташкилот ё қисми ҳарби хабар диҳанд. Мақоми мазкур, ташкилот ё қисми ҳарби дар навбати худ вазифадоранд, ки дар барои ҳодисаи рӯйдода корхонаи дахлдори авиациони ё мақоми махсуси ваколатдори соҳаи мудофия, мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи гражданиро хабардор намоянд (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Шахсони мансабдори корхонаи авиациони, ки дар бораи ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда хабар доранд, вазифадоранд, ки дар ин бора мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи гражданиро хабардор намоянд.

Моддаи 87. Қатъ намудани ҷустуҷӯи ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда, мусофирон ва Ҳайати он

(*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*)

Дар ҳолате ки агар тамоми тадбирҳои дар бораи ҷустуҷӯи ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда, мусофирон ва Ҳайати он андешидашуда натиҷае набахшанд, қарор дар бораи қатъ намудани ҷустуҷӯи ин ҳавопайморо мақоми махсуси ваколатдоре, ки бақайдгирии давлати ё баҳисобгирии давлатии ҳавопаймои мазкурро анҷом додааст, қабул мекунад (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Қарор дар бораи қатъ намудани ҷустуҷӯи ҳавопаймои давлатии ба фалокат гирифторшудаи давлати хориҷи аз тарафи мақоми махсуси ваколатдор дар соҳаи мудофия, дар бораи ҳавопаймои гражданин ба фалокат гирифторшудаи давлати хориҷи аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани қабул карда мешавад.

Ҳавопаймои ба фалокат гирифторшудае, ки ҷустуҷӯи он расман қатъ гаштааст, бедарак ғоибшуда доништа мешавад.

БОБИ XIV. ТАҲҚИҚИ ҲОДИСА Ё ВОҚЕАИ АВИАЦИОНИ

Моддаи 88. Мақсад ва тартиби таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони

Ҳодиса ё воқеаи авиационие, ки бо ҳавопаймои давлати ё гражданини Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳавопаймои давлати хориҷи дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯй додааст, бояд хатман таҳқиқ карда шавад.

Мақсади таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони муқаррар намудани сабабҳои ҳодиса ё воқеаи авиациони ва дидани чораҳо барои пешгирии онҳо дар оянда мебошад.

Муқаррар намудани гуноҳ ва масъулияти ягон шахс мақсади таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони намебошад.

Таҳқиқот, дараҷабанди ва баҳисобгирии ҳодиса ё воқеаи авиациони аз тарафи мақомоти махсуси ваколатдоре, ки ба зиммаи онҳо чунин ваколатҳо мутобиқан дар соҳаҳои авиацияи давлати ва граждани вогузор гардидаанд, анҷом дода мешавад.

Гузaronидани таҳқиқот, дараҷабанди ва баҳисобгирии ҳодисаҳо ё воқеаҳои авиациони бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 89. Ваколатҳои комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони

Ҳодиса ё воқеаи авиациони аз тарафи комиссияи таҳқиқ карда мешавад.

Комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони ҳуқуқ дорад, ки:

1) барои муайян кардани ҳолатҳои ҳодиса ё воқеаи авиациони ба борти ҳавопаймои ба фалокат гирифторшуда беамониат дохил шавад;

2) ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда, қисмҳои таркибии он, молу мулк дар борти ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда мавҷуда ё молу мулк ба ҳодиса ё воқеаи авиациони аз берун ҷалбшуда, сарфи назар аз мансубияти ин молу мулк, ҳамчунин воситаҳо ва объектҳои таъмини парвози ҳавопаймоҳоро муоина намояд (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*);

3) ба шахсони ҳуқуқи, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқи ва шакли моликият гузаронидани таҳқиқот ва корҳои вобаста ба таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони супорад;

4) барои халли масъалаҳои, ки дониши соҳаҳои дахлдори илм ва техникаро тақозо мекунанд, кормандони ташкилотҳоро сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқи ва шакли моликият ҷалб намояд;

5) шохидони ҳодиса ё воқеаи авиациони, шахсоне, ки ба ҳодиса ё воқеаи авиациони муносибатдоранд ё дошта метавонанд, бозпурси кунанд, аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ маълумоти заруриро гирад;

6) ҳамаи масъалаҳои истифодабари ва таъмири ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда, тайёрии шахсон аз ҷумлаи кормандони авиация, ташкили ҳаракати ҳавои, иҷро ва таъмини парвози ҳавопаймоҳоро омӯзад; аз мақомоти дахлдори ҳокимияти иҷроия, ҳамчунин аз шахрвандон ва шахсони ҳуқуқи дар бораи масъалаҳои марбут ба ҳодиса ё воқеаи авиациони санадҳо ва маводро дархост намояд ва гирад;

7) таҳқиқи ҳолати рӯҳию физиологии аъзои Ҳайати ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда, инчунин шахсони дахлдорро аз ҷумлаи кормандони авиация гузаронад (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Аъзои комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони, ҳамчунин шахсоне, ки барои таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони ҷалб карда мешаванд, дар сурати пешниҳод кардани гувоҳномаи сафари хизмати барои бенавбат гирифтани чипта ба нақлиёти истифодаи умум ғангоми рафтани ба ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони ё рафтумад бо мақсади таҳқиқ ҳуқуқдоранд.

Моддаи 90. Ниғаждорӣ далелҳои модди

Аъзои Ҳайати ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда, шахрвандони дигар, инчунин шахсони ҳуқуқи, Мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот то омадани комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони бояд дар бобати таъмини ниғаждорӣ ҳавопаймои ба фалокат гирифташуда, қисмҳои таркиби ва шикастапораҳои он, воситаҳои назорати объективии борт ва замини, ашъеи дар борти ин ҳавопаймо мавҷуда ё ашъе, ки ба ҳодиса ё воқеаи авиациони аз берун ҷалб шудаанд, ҳамчунин санадҳои, ки ба истифодабари ва таъмири ин ҳавопаймо ва таъмини парвози он мансубанд, тамоми тадбирҳои имконпазирро андешанд (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Шахсоне, ки дар қасдан пинҳон кардани ҳодиса ё воқеаи авиациони, маълумот дар бораи онҳо, инчунин дар таҳрифи маълумот, вайрон ё нобуд кардани воситаҳои назорати объективии борт ва заминии марбут ба ҳодиса ё воқеаи авиациони ва далели модди гунаҳгоранд, мутобиқи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгари кашида мешаванд.

Моддаи 91. Таъмини корҳо дар ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони

Мақомоти ҳокимияти иҷроияи Чумҳурии Тоҷикистон, мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот, шахсони ҳуқуқи, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқи ва шакли моликияти онҳо, фармондеҳии қисмҳои ҳарби вазифадоранд, ки ба комиссиям таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони ҳамаҷониба кӯмак расонанд, аз ҷумла ба ихтиёри комиссия қувва ва воситаҳои заруриро ҷудо намоянд, дар бобати таъмини муҳофизати ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони, фароҳам овардани шароити бехатар барои кор дар ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони тадбирҳо андешанд (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот барои аъзои комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони ва мутахассисоне, ки барои таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони ҷалб карда мешаванд, ҳамаи шароити заруриро чиҳати гузаронидани корҳо дар ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони фароҳам меоранд, аз ҷумла бо либос, пойафзол, воситаҳои зарурии ҳифзи инфироди, воситаҳои нақлиёт ва алоқа, асбобҳои зарури, маводи масрафи, ҷои истиқомат ва хӯрок таъмин мекунанд (*Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775*).

Корҳои, ки дар ҷои ҳодиса ё воқеаи авиациони ба мақсади таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони гузаронида мешаванд, бо корҳои оид ба рафъи ҳолатҳои фавқуллода баробар мебошанд.

Моддаи 92. Маблағгузори корҳои таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони

Хароҷоти таъминия кори комиссияи таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиациони аз ҳисоби маблағҳои бучети давлати ва барои таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи ба ҳавопаймои граждани рӯйдода, ғайр аз ин бо тартиби муқаррарнамудаи қонун аз ҳисоби маблағҳои мутамаркази ташкилотҳои авиацияи граждани бо ҷуброни минбаъдаи ин маблағҳо аз ҳисоби гунаҳгорон ба тартибе, ки дар қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон пешбини гардидааст, маблағгузори карда мешаванд.

Тартиби маблағгузорию корҳои таҳқиқи ҳодиса ё воқеаи авиационии аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи молия муқаррар карда мешавад.

БОБИ XV. ҲАМЛУ НАҚЛИ ҲАВОИЌ

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Моддаи 93. Ҳамлунақлдиҳанда

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҳамлунақлдиҳанда он истифодабарандае мебошад, ки иҷозатнома барои анҷом додани интиқоли ҳавоии мусофирон, бағоч, борҳо ва муросилот дар асоси шартномаҳои ҳамлу нақли ҳавоии дорад *(Қонуни ҚТ аз 30.07.2007 № 323, аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 94. Ҳамлу нақли ҳавоии

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҳамлу нақли ҳавоии дохили - интиқоли ҳавоиест, ки дар вақти иҷрои он нуқтаи фиристодан, нуқтаи таъинот ва ҳамаи нуқтаҳои нишаст дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон воқеъ гардидаанд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳамлу нақли ҳавоии байналмилали - ҳамлу нақли ҳавоиест, ки нуқтаи фиристодан ва нуқтаи таъинот *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*:

мутобиқан дар қаламравҳои ду давлат;

дар қаламрави як давлат, агар нуқтаи (нуқтаҳои) нишаст дар қаламрави давлати дигар пешбини шуда бошад, воқеъ гардидаанд.

Моддаи 95. Иҷрои қоидаҳои ҳамлу нақли ҳавоии

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҳамлунақлдиҳандагон ҳангоми иҷрои ҳамлу нақли ҳавоии вазифадоранд, ки қоидаҳои умумии ҳамлу нақли ҳавоии мусофирон, бағоч ва борҳо ва талаботро оиди хизматрасонии мусофирон, борфиристодагон, боргирандагон, ки тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд, риоя намоянд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳамлунақлдиҳандагон ҳуқуқ доранд, ки қоидаҳои интиқоли худро муқаррар намоянд. Ин қоидаҳо набояд ба қоидаҳои умумии ҳамлу нақли ҳавоии муҳолифат дошта бошанд ва набояд сатҳи хизматрасонию ба мусофирон, борфиристонандагон ва боргирандагон паст намоянд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Қоидаҳои ҳамлу нақли ҳавоии муросилот бояд бо мақоми махсуси ваколатдори соҳаи алоқаи муросилот мувофиқа карда шаванд *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 96. Шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир. Шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор. Шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии муросилот

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)

Мувофиқи шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир интиқолдиҳанда вазифадор аст мусофири ҳавопайморо ба нуқтаи таъиншуда бо пешниҳоди ҷои дар ҳавопаймое, ки мувофиқи хатти ҳаракати дар чипта зикршуда ҳаракат мекунад, расонад ва ҳангоми ҳамлу нақли ҳавоии бағочии мусофир, инчунин ин бағочро ба нуқтаи таъиншуда расонад ва ба мусофир ё шахси ба гирифтани бағоч ваколатдор онро супорад. Мӯҳлати расонидани мусофир ва бағоч тавассути қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраргардида муайян карда мешавад. Мусофири ҳавопаймо вазифадор мешавад, ки музди ҳамлу нақлиро супорад ва дар сурати мавҷуд будани бағоч, ки аз меъёри аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи интиқоли бепули бағоч зиёд аст, музди ҳамлу нақли ин бағочро низ пардозад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Мувофиқи шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор ё мувофиқи шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии муросилот ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор мешавад, ки бор ё муросилоти ба вай супоридаи борфиристандаро ба нуқтаи таъиншуда расонад ва онҳоро ба шахси барои гирифтани бор ё муросилот ваколатдор (боргиранда) супорад ва борфиристанда вазифадор мешавад, ки музди ҳамлу нақли ҳавоии бор ё муросилотро пардозад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 97. Шартномаи кирои ҳавопаймо (чартери ҳавои)

Мувофиқи шартномаи кирои ҳавопаймо (чартери ҳавои) як тараф (кироядиҳанда) вазифадор мешавад, ки ба тарафи дигар (кироягиранда) барои иҷрои як ё якчанд парвоз як ё якчанд ҳавопаймо ё як қисми ҳавопайморо барои ҳамлу нақли ҳавоии мусофирон, бағоч, борҳо ё муросилот ба ивази музд пешниҳод намояд. Иҷрои ҳамлу нақли ҳавоии кирои бо хамин Кодекс танзим карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 98. Санадҳои ҳамлу нақл

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии муросилот мутобиқан бо чипта, бағочнома, борномаи бор ё муросилот тасдиқ карда мешаванд. Шаклҳои чипта, бағочнома ва борнома аз тарафи мақоми махсуси ваколатдор дар соҳаи авиацияи граждани муқаррар карда мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Шаклҳои борномаи муросилот аз тарафи мақоми махсуси ваколатдори соҳаи алоқаи муросилот яққоя бо мақоми махсуси ваколатдори соҳаи авиацияи граждани муқаррар карда мешавад.

Моддаи 99. Хизматрасони ва имтиёзоте, ки ба мусофирони ҳавопаймоҳо пешниҳод карда мешаванд

Ҳамлунақлдиҳанда вазифадор аст, ки хизматрасонии мусофирони ҳавопаймоҳоро ташкил намояд, онҳоро бо маълумоти аниқ ва саривақти дар бораи ҳаракати ҳавопаймоҳо ва хизматрасонии пешниҳодшаванда таъмин кунад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Мусофири ҳавопаймо ҳуқуқ дорад, ки:

1) мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи ҳамлу нақли ҳавои бо шартҳои имтиёзнок рафтумад кунад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

2) дар ҳудуди меъёри муқарраршуда бағочи худро бепул ҳамлу нақл диҳад. Меъёрҳои ҳамлу нақли бепули бағоч, аз ҷумла ашёҳое, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд, вобаста ба навъи ҳавопаймо муқаррар карда мешаванд ва наметавонанд камтар аз бист килограмм барои як мусофир бошанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

3) ҳангоми ҳамлу нақли ҳавоии байналмилали - мутобиқи тарифи имтиёзнок ҳамроҳи худ як тифли на калонтар аз панҷсоларо ва дар мавриди интиқоли ҳавоии дохили кишвар як кӯдаки на калонтар аз панҷсоларо бе ҷои алоҳида бепул барад. Дигар кӯдакони на калонтар аз панҷсола ва дар мавриди интиқоли ҳавоии дохили кишвар, инчунин кӯдакони аз панҷ то дувоздаҳсола мутобиқи тарифи имтиёзнок бо пешниҳоди ҷои алоҳида бурда мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2005 № 116, аз 26.12.2011 № 775*);

4) аз хизматрасонии утоқи истироҳат, утоқи модар ва кӯдак, инчунин ҷои дар меҳмонхона ҳангоми ба вучуд омадани танаффус дар ҳамлу нақли ҳавои бо гуноҳи ҳамлу нақлдиҳанда ё ҳангоми мачбуран ба таъхир афтодани парвози ҳавопаймо ва (ё) ҳангоми парвоз дер мондан бепул истифода барад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Мусофирони дигарро, ки ҳуқуқи бепул ё мутобиқи тарифи имтиёзнок бо ҳавопаймо сафар карданро доранд, танҳо қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Тартиби ба мусофирони ҳавопаймоҳо пешниҳод намудани хизматрасони ва имтиёзот тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 100. Бо ташаббуси ҳамлу нақлдиҳанда қатъ гардидани амали шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

ҳамлу нақлдиҳанда дар ҳолатҳои зерин метавонад, ки шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи интиқоли ҳавоии борро ба тарзи яққониба бекор намояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*):

1) аз тарафи мусофир, соҳиби бор, борфиристонанда вайрон карда шудани талаботи шиносномави, гумруки, санитарии ва дигар талаботи муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ҳамлу нақли ҳавои ва ҳангоми ҳамлу нақли ҳавоии байналмилали инчунин қоидаҳое, ки аз тарафи мақомоти дахлдори давлати парвоз, таъинот ё транзит муайян карда шудаанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

2) саркаши карда ни мусофир, соҳиби бор, борфиристанда аз ичрои талаботе, ки ба ӯ тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешаванд;

3) агар вазъи саломатии мусофири ҳавопаймо шароити махсуси ҳамлу нақли ҳавоиро такозо намояд ё ба бехатарии ҳуди мусофир ё дигар шахсон таҳдид намояд, ки ин ҳолат бо санадҳои тибби тасдиқ гардад, инчунин барои дигар шахсон бетартиби ва нороҳатии рафънашаванда ба вучуд орад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

4) саркаши қардани мусофири ҳавопаймо аз пардохти музди ҳамлу нақли бағочи худ, ки вазни он аз меъёрҳои муқарраршудаи ҳамлу нақли бепули бағоч зиёд аст (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

5) саркаши қардани мусофири ҳавопаймо аз пардохти музди ҳамлу нақли қўдаке, ки ҳамроҳи ӯ меравад, ба истиснои ҳолатҳои дар банди 3 қисми дуюми моддаи 99 ҳамин Кодекс пешбинигардида;

6) аз тарафи мусофири ҳавопаймо вайрон карда шудани қоидаҳои рафтор дар борти ҳавопаймо, ки ин ба бехатарии парвози ҳавопаймо ё ба ҳаёт ва саломатии дигар шахсон таҳдид мекунад, инчунин аз тарафи мусофири ҳавопаймо ичро накардани дастурҳои сарнишини ҳавопаймо, ки мутобиқи моддаи 36 ҳамин Кодекс пешниҳод шудаанд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

7) дар ашӯҳое, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд, инчунин дар бағоч, бор мавҷуд будани ашӯ ё моддаҳои барои ҳамлу нақли ҳавои манъшуда (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Дар сурати бо ташаббуси ҳамлу нақлдиҳанда қатъ гардидани амали шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи интиқоли ҳавоии бор ба мусофир, соҳиби бор ва борфиристанда маблағе, ки барои ҳамлу нақли ҳавои пардохта шудааст баргардонида мешавад, ба истиснои ҳолати дар банди 6 қисми якуми ҳамин модда пешбини гардида. Дар ҳолате, ки дар банди 6 қисми якуми ҳамин модда пешбини гардидааст, маблағи барои интиқоли ҳавои пардохташуда ба мусофири ҳавопаймо баргардонида намешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 101. Бо ташаббуси мусофири ҳавопаймо қатъ гардидани амали шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Мусофири ҳавопаймо ҳуқуқ дорад, ки аз парвоз даст кашад ва дар ин бобат ҳамлу нақлдиҳандаро на дертар аз бистучор соат пеш аз парвози ҳавопаймо огоҳ намояд, ба шарте, ки бо қоидаҳои дар бораи интиқоли ҳавои муқаррарнамудаи ҳамлу нақлдиҳанда мӯҳлати имтиёзнок ва баргашта гирифтани маблағи барои ҳамлу нақли ҳавои пардохташуда муайян нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Дар сурати аз парвоз даст кашидани мусофири ҳавопаймо дертар аз мӯҳлати муқарраршуда мусофир ҳуқуқ дорад, ки маблағи барои ҳамлу нақли ҳавои пардохташударо бо нигоҳ доштани боҷ ки андозаи он наметавонад аз даҳ фоизи маблағи барои ҳамлу нақли ҳавои пардохташуда зиёдтар бошад, баргашта гирад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 102. Мӯҳлати расонидани бор

ҳамлунақлдиҳанда вазифадор аст, ки бори барои ҳамлу нақли ҳавои қабулшударо дар мӯҳлати муқарраршуда ба нуқтаи таъиншуда расонад. Мӯҳлати расонидани бор тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ё қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи ҳамлу нақли ҳавои муайян карда мешавад, агар дар шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор таври дигар пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 103. Тағйир додани шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Борфиристанда ҳуқуқ дорад, ки ба тартиби дар Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ё қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи интиқолоти ҳавои бори барои ҳамлу нақл супордашударо то фиристодани он баргашта гирад, дар борнома боргирандаро то ба шахси ваколатдор супорида шудани бор тағйир диҳад, дар сурати борро қабул накардани боргиранда ё ғайриимкон будани супоридани он ба боргиранда борро ихтиёрдори намояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Дар сурати тағйир ёфтани шароити ҳамлу нақли ҳавои, ки дар шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор пешбини шудаанд, ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст, ки дар ин бобат борфиристанда ё боргирандаро хабардор кунад ё дастури онҳоро дар мавриди ин бор дархост намояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 104. Гирифтани бор дар нуқтаи таъиншуда

ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст боргирандари доир ба расидани бор дар мўҳлатҳое, ки дар Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ё қоидаҳои аз тарафи интиқолдиҳанда муқарраршудаи ҳамлу нақл хабардор намояд, агар дар шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор таври дигаре пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Боргиранда вазифадор аст, ки борро қабул намояд ва кашонад. Боргиранда ҳуқуқ дорад аз қабули бори осебдида ё вайроншуда даст кашад, агар муқаррар гардад, ки сифати бор то ба дараҷаи ғайриимкон будани истифодаи пурра ва (ё) ҷузъии он мутобиқи таъиноти аввали тағйир ёфтааст.

Моддаи 105. Нагирифтани бор

Агар боргиранда бори расидаро дар мўҳлате, ки дар Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи ҳамлу нақли ҳавоӣ ё шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор пешбини шудааст, нагирад ё аз қабули он даст кашад, интиқолдиҳанда вазифадор аст, ки дар ин бора борфиристандари хабардор намояд, борро дар ихтиёри худ аз ҳисоби борфиристанда ва бо таваккали ӯ нигоҳ дорад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Боре, ки дар мўҳлати дар Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қоидаҳои аз тарафи ҳамлу нақлдиҳанда муқарраршудаи ҳамлу нақли ҳавоӣ ё шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор пешбинигардида гирифта нашудааст, дархостнашуда дониста мешавад ва бо тартиби муайяннамудаи Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон фурӯхта мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Нигоҳдории боре, ки бояд аз назорати гумруки гузаронида шавад ва ихтиёрдории он бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 106. Ҳамлу нақли ҳавоии борҳои хатарнок

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Ҳамлу нақли ҳавоии силоҳ, муҳимоти чанги, моддаҳои тарканда, ашё ва моддаҳои заҳролудкунанда, зуд оташгиранда, радиоактиви ва дигар ашёву моддаҳои мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст сурат мегирад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775, аз 22.07.2013 № 978*)

БОБИ XVI. КОРҲОИ АВИАЦИОНИ

Моддаи 107. Корҳои авиациони

Корҳои авиациони - корҳои мебошанд, ки бо истифодаи парвози ҳавопаймоҳо дар соҳаи кишоварзи, сохтмон, нигоҳдори ва ҳифзи табиат, расонидани кўмаки тиббӣ ва мақсадҳои дигар анҷом дода мешаванд.

Қоидаҳои умумии иҷрои корҳои авиациони ва қоидаҳои иҷрои навъҳои муайяни корҳои авиациони тавассути Қоидаҳои умумии авиацияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Мақомоти ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ доранд, ки шароити иҷрои корҳои авиациони ва маҳдудиятҳоро дар иҷрои онҳо вобаста ба мушаххасоти экологии қаламрави дахлдор ё низоми махсуси дар ин қаламрав қарор доштани воситаҳои нақлиёт ва одамон муқаррар намоёнд. Ба мувофиқа расонидани шароит ва маҳдудиятҳои мазкур ба зиммаи фармоишгири корҳои авиациони вогузор мегардад.

Моддаи 108. Шартнома дар бораи иҷрои корҳои авиациони

Мувофиқи шартнома дар бораи иҷрои корҳои авиациони пудратчи (истифодабаранда) вазифадор мешавад, ки барои фармоишгар корҳои авиациониро бо тартиб, дар мўҳлат, бо ҳаҷм ва дар шароити дар ин шартнома пешбинигардида иҷро намояд. Фармоишгар вазифадор аст, ки ҳаҷми корҳои авиациониро, ки дар шартнома пешбини шудааст, пешниҳод намояд ва музди корҳои авиациониро пардозад.

Дар шартномаи иҷрои корҳои авиациони бояд инчунин инҳо пешбини карда шаванд:

тартиби истифода ва дар ҳолати истифодабари нигоҳ доштани аэродромҳо, майдонҳои нишаст ва таҷҳизоти онҳо;

ба вучуд овардани шароити зарурии зиндагию маиши барои истироҳати аъзои Ҳайатҳои ҳавопаймоҳо (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*);

дигар шароити таъмини иҷрои корҳои авиациони бо дарназардошти мушаххасоти онҳо.

Тарифҳои иҷрои корҳои авиациони дар асоси шартнома муқаррар карда мешаванд.

БОБИ XVII. МАСЪУЛИЯТИ ҲАМЛУНАҚЛДИҲАНДА, ИСТИФОДАБАРАНДА ВА БОРФИРИСТАНДА

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Моддаи 109. Асосҳои умумии масъулият

Ҳамлунақлдиҳанда дар назди мусофири ҳавопаймо ва соҳиби бор бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи ҳамлу нақли ҳавоии муросилот масъулият дорад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Истифодабаранда вазифадор аст, ки зарари хангоми истифодабарии ҳавопаймо расонидашударо, агар исбот накунад, ки зарар дар натиҷаи қувваи бартарафнашаванда ё ғарази қабрида ба вучуд омадааст, ҷуброн намояд.

Ҳамлунақлдиҳанда, мусофир, борфиристанда ва боргиранда барои вайрон кардани қоидаҳои гумруки, асҳори, санитарии, карантини ва қоидаҳои дигар мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъулият доранд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 110. Масъулияти ҳамлунақлдиҳанда барои расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатии мусофири ҳавопаймо

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Масъулияти ҳамлунақлдиҳанда барои зараре, ки хангоми ҳамлу нақли ҳаво ба ҳаёт ё саломатии мусофири ҳавопаймо расонида шудааст, агар дар қонун ё шартномаи интиқоли ҳавоии мусофир андозаи баландгари масъулият пешбини нашуда бошад, мутобиқи қонунгузориҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст мӯайян карда мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Мувофиқи ин модда ҳамлу нақли ҳавоии мусофир давраи аз лаҳзаи муоинаи пеш аз парвози мусофири ҳавопаймо барои саворшавӣ ба ҳавопаймо то лаҳзае, ки мусофири ҳавопаймо зерин назорати шахсонаи масъули ҳамлунақлдиҳанда аэродромро тарк менамояд, дарбар мегирад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 111. Масъулияти ҳамлунақлдиҳанда барои гумшавӣ, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, ҳамчунин ашёҳое, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Ҳамлунақлдиҳанда барои гумшавӣ, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ва бор баъди қабули онҳо ба ҳамлу нақли ҳаво то ба боргиранда додан ё то мутобиқи қоидаҳои муқарраршуда супоридан ба дигар шахрванд ё шахси ҳуқуқи дар ҳолате ки агар исбот накунад, ки аз тарафи ӯ тамоми тадбирҳои зарури дар бобати пешгирии намудани зарар андешида шуданд ё андешидани чунин тадбирҳо аз имкон берун буд, масъулият дорад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳамлунақлдиҳанда барои ҳифзи ашёву анҷоми ҳамроҳи мусофирбуда, агар исбот накунад, ки гумшавӣ, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) ин ашёҳое бо сабабҳои ба вучуд омадааст, ки онҳоро ҳамлунақлдиҳанда бартараф карда наметавонист ва бартараф кардани онҳо аз ӯ вобаста набуд ё гумшавӣ, камомад ё осеб додани (вайрон шудани) ашёву анҷом бо ғарази мусофир рӯй додааст, масъулият дорад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Ҳамлу нақлдиҳанда барои гумшавӣ, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ё бор, агар исбот накунад, ки ин ҳол дар натиҷаи амали (беамалии) қасдан содирнамудаи ҳамлу нақлдиҳанда ба вучуд омадааст ё берун аз вақти ҳамлу нақли ҳаво рӯй додааст, масъулият дорад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 112. Андозаи масъулияти ҳамлу нақлдиҳанда барои гумшавӣ, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашёҳое, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775)

Барои гумшаваи, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашъёе, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд, ҳамлу нақлдиҳанда ба андозаҳои зерин масъулият дорад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)):

1) барои гумшаваи, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ва боре, ки бо арзиши таъиншуда барои ҳамлу нақли қабул карда шудааст, - ба андозаи арзиши таъиншуда. Барои ҳамлу нақли ҳавоии бағоч ё бор бо арзиши таъиншуда аз борфиристанда ё боргиранда музди иловагӣ, ки андозаи он бо шартномаи интиқоли ҳавоии бор муқаррар гардидааст, ситонида мешавад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#));

2) барои гумшаваи, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ва боре, ки бе арзиши таъиншуда барои ҳамлу нақли қабул карда шудааст, - ба андозаи арзиши онҳо, аммо на зиёда аз андозаи чоркаратаи нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар килограмм вазни бағоч ё бор ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#));

3) барои гумшаваи, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) ашъёу анҷоме, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд, - ба андозаи арзиши онҳо ва дар сурати ғайриимкон будани муқарраркунии он - ба андозаи на зиёда аз андозаи даҳкаратаи нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)).

Арзиши бағоч бор, инчунин ашъёу анҷоме, ки ҳамроҳи мусофир мебошанд, бо дарназардошти нархе, ки дар ҳисобномаи фурӯшанда ё дар шартнома пешбини шудааст ва дар сурати мавҷуд набудани он бо дарназардошти нархи миёнаи моли ҳаммонанд, ки дар ҷои супоридани бор мавҷуд аст, дар рӯзи ба таври ихтиёри қоненъ намудани ҷунин талабот ё дар рӯзи баровардани қарори суд, агар талабот ба таври ихтиёри қоненъ гардонида нашуда бошад, муайян карда мешавад.

Барои гумшаваи, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашъёу анҷоме, ки ҳангоми ҳамлу нақли ҳавоии байналмилалии ҳамроҳи мусофир мебошанд, интиқолдиҳанда мутобиқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст масъулият дорад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)).

Моддаи 113. Масъулияти ҳамлу нақлдиҳанда барон бо таъхир расонидани мусофир, бағоч ё бор

([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#))

Барои бо таъхир ба нуқтаи таъиншуда расонидани мусофир, бағоч ё бор ҳамлу нақлдиҳанда ба андозаи панҷоҳ фоизи нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар соати ба таъхир афтодан, аммо на зиёда аз панҷоҳ фоизи музди интиқол ҷарима месупорад, ба шарте, ки агар интиқолдиҳанда исбот накунад, ки ба таъхир афтодан бо сабаби қувваи бартарафнашаванда, рафъи вайронии ҳавопаймо, ки ба ҳаёт ва саломатии мусофир таҳдид мекунад ё дигар ҳолатҳои аз ҳамлу нақлдиҳанда вобаста набуда рӯй додааст ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)).

Моддаи 114. Масъулияти борфиристанда

Борфиристанда барои зараре, ки аз тарафи интиқолдиҳанда ё шахсе, ки ҳамлунақлдиҳанда дар назди ӯ масъулият дорад, бо сабаби нодурусти ё ноғуррагии маълумоти пешниҳодкардаи борфиристанда расонида шудааст, масъулият дорад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)).

Моддаи 115. Масъулияти ҳамлунақлидиҳанда барои гумшаваи, осеб дидан (вайрон шудан) ё бо таъхир расонидани муросилот

([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#))

Ҳамлунақлидиҳанда дар назди ташкилотҳои муросилот барои гумшаваи, осеб дидан (вайрон шудан) ё бо таъхир расонидани муросилот бо гуноҳи ҳамлу нақлдиҳанда мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъулият дорад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#)).

Моддаи 116. Созишномаҳо дар бораи зиёд намудани ҳудуди масъулияти Ҳамлу нақлдиҳанда

([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775](#))

Ҳамлу нақлдиҳанда ҳуқуқ дорад, ки бо мусофирон, борфиристонандагон ё боргирандагон дар бораи зиёд намудани ҳудуди масъулияти худ нисбат ба ҳудуде, ки дар ҳамин Кодекс ё санадҳои ҳуқуқии

байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст муқаррар карда шудааст, созишнома бандад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Моддаи 117. Тартиби пешниҳоди талабот дар ҳолати вайрон карда шудани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи интиқоли ҳавоии бор ё шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии муросилот

[\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#)

Бо талаби мусофир, борфиристанда ё боргиранда ва ҳангоми пешниҳоди санади интиқол аз тарафи яке аз онҳо Ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст, ки санади тиҷорати тартиб диҳад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Бо санади тиҷорати ҳолатҳое, ки метавонанд барои масъулияти молу мулкӣ Ҳамлу нақлдиҳанда, мусофир, борфиристанда ё боргиранда асос шаванд, тасдиқ карда мешаванд [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Санади тиҷорати ҳангоми додани бағоч ё бор барои тасдиқи ҳолатҳои зерин тартиб дода мешавад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#):

1) мутобиқат надоштани ном, вазн ё миқдори воҳидҳои воқеии бор бо маълумоте, ки дар санади интиқол зикр шудаанд;

2) осеб дидани (вайрон шудани) бор;

3) камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч;

4) ошкор гардидани бағоч ё бори бе санади Ҳамлу нақл ё санади Ҳамлу нақли бе бағоч ё бор [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Барои тасдиқи ҳолатҳои зикршуда оид ба муросилот Ҳамлу нақлдиҳанда ва ташкилоти алоқаи муросилот санади тиҷорати тартиб медиҳанд [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

То пешниҳоди даъво ба Ҳамлу нақлдиҳанда дар ҳолати вайрон карда шудани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии муросилот ба интиқолдиҳанда иддао пешниҳод карда мешавад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Дар сурати вайрон карда шудани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии муросилот ба Ҳамлу нақлдиҳанда бо салоҳиди аризадиҳанда дар фурудгоҳи нӯқтаи парвоз ё фурудгоҳи нӯқтаи таъиншуда ариза ё иддао пешниҳод карда мешавад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Вучуд надоштани акти тиҷорати мусофир, борфиристанда ё боргирандаро аз ҳуқуқи пешниҳоди иддао ё даъво маҳрум намесозад [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Моддаи 118. Шахсоне, ки дар сурати вайрон карда шудани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии муросилот ҳуқуқи пешниҳоди талаботро доранд

[\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#)

Ҳуқуқи ба Ҳамлу нақлдиҳанда пешниҳод кардани аризаро, дар сурати вайрон карда шудани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии мусофир, инҳо доранд [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#):

1) дар сурати гумшави, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, инчунин ба таъхир афтодани расонидани он - мусофир ё шахси ваколатдори вай ҳангоми пешниҳоди борномаи бағоч ё санади тиҷорати [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#):

2) дар сурати бо ташаббуси Ҳамлу нақлдиҳанда қатъ гардидани шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии мусофир - мусофир [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#).

Ҳуқуқи пешниҳоди эътироз ва даъворо ба Ҳамлу нақлдиҳанда инҳо доранд [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#):

1) дар сурати гум шудани бор - боргиранда ҳангоми пешниҳоди борномае, ки Ҳамлу нақлдиҳанда ба борфиристанда додааст, бо қайди аэропорти нӯқтаи таъиншуда дар бораи расидани (нарасидани) бор ва ҳангоми ғайриимкон будани пешниҳоди чунин борнома - санад дар бораи пардохти арзиши бор ва тасдиқномаи Ҳамлу нақлдиҳанда дар бораи фиристода шудани бор бо қайди фурудгоҳи нӯқтаи таъиншуда дар бораи расидани (нарасидани) бор [\(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775\)](#);

2) дар сурати камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор - боргиранда ҳангоми пешниҳоди борнома ё санади тичорати *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*;

3) дар сурати ба таъхир афтодани расонидани бор - боргиранда ҳангоми пешниҳоди борнома;

4) дар сурати гумшави, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) муросилот, инчунин ба таъхир афтодани расонидани он - ташкилоти алоқаи муросилоти нуқтаи таъиншудаи муросилот;

5) суғуртакунанда - ҳангоми пешниҳоди асноди дахлдори Ҳамлу нақли, инчунин санадҳое, ки далелҳои баста шудани шартномаи суғурта ва пардохти чуброни суғуртаро тасдиқ мекунанд *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 119. Мӯҳлати пешниҳоди иддао ба Ҳамлу нақлдиҳанда ҳангоми Ҳамлу нақли ҳавоии дохили

(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)

Ба Ҳамлу нақлдиҳанда ҳангоми Ҳамлу нақли ҳавоии дохили иддаоро дар давоми шаш моҳ пешниҳод кардан мумкин аст. Мӯҳлати мазкур ба таври зерин ҳисоб карда мешавад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*:

1) дар бораи чуброни зарар дар сурати камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор ё муросилот, инчунин дар сурати ба таъхир афтодани Ҳамлу нақли онҳо - аз рӯзи супуридани бор ва дар мавриди муросилот - аз санаи тартиб додани санади тичорати *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*;

2) дар бораи чуброни зарар дар сурати гум шудани бор - баъди даҳ рӯзи ба охир расидани мӯҳлати расонидан;

3) дар бораи чуброни зарар дар сурати гум шудани муросилот - баъди ба охир расидани мӯҳлати расонидан;

4) дар бораи чуброни зарар дар ҳама ҳолатҳои дигар - аз рӯзи ба вучуд омадани воқеае, ки боиси пешниҳоди эътироз гардидааст.

Ҳамлу нақлдиҳанда ҳуқуқ, дорад эътирозро баъди ба охир расидани мӯҳлати муқарраршуда, агар эътироф намояд, ки ба таъхир афтодани пешниҳоди иддао бо сабаби узрнок ба вучуд омадааст, қабул кунад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 120. Мӯҳлати пешниҳоди иддао ба Ҳамлу нақлдиҳанда ҳангоми Ҳамлу нақли ҳавоии байналмилали

(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)

Дар сурати осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ё бор ҳангоми Ҳамлу нақли ҳавоии байналмилали, шахсе, ки ба гирифтани он ҳуқуқ дорад, дар сурати ошкор намудани зарар бояд ба Ҳамлу нақлдиҳанда на дертар аз ҳафт рӯзи баъди гирифтани бағоч ва на дертар аз чордаҳ рӯзи баъди гирифтани бор ба таври хатти хабарнома пешниҳод намояд. Дар сурати ба таъхир афтодани расонидани бағоч ё бор иддао бояд дар давоми бисту як рӯз аз рӯзи ба ихтиёри шахси ба гирифтани бағоч ё бор ҳуқуқдошта дода шудани бағоч ё бор пешниҳод карда шавад. Хабарномаи мазкур барои тартиб додани санади тичорати асос мебошад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Дар сурати гум шудани бағоч, бор ё муросилот иддао ба Ҳамлу нақлдиҳанда метавонад дар давоми ҳаҷдаҳ моҳ аз рӯзи ба майдони ҳавоии нуқтаи таъиншуда расидани ҳавопаймо, аз рӯзе, ки ҳавопаймо бояд расад ё аз рӯзи қатъи Ҳамлу нақли ҳавоии пешниҳод карда шавад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 121. Оғози мурури мӯҳлати даъво

Ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст, ки дар давоми си рӯз аз санаи ворид шудани иддао онро барраси кунад ва ба таври хатти ба фиристанда ё боргирандари дар бораи қонеъ гардонидан ё рад намудани иддао хабар диҳад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Мурури мӯҳлати даъво баъди як рӯзи аз тарафи борферистанда ё боргиранда гирифта шудани ҷавоб дар бораи рад намудани иддао ё қисман қонеъ гардонидани шудани он ва дар сурати нагирифтани ҷавоб - баъди чилу панҷ рӯзи аз тарафи Ҳамлу нақлдиҳанда гирифта шудани иддао, агар дар шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии бор ё шартномаи Ҳамлу нақли ҳавоии муросилот муқаррароти дигаре пешбини нашуда бошад, оғоз меёбад *(Қонуни ЧТ аз 26.12.2011 № 775)*.

Моддаи 122. Масъулият барои зараре, ки Ҳангоми бо Ҳамдигар бархӯрдани Ҳавопаймоҳо расидааст

Ҳангоми бо Ҳамдигар бархӯрдани Ҳавопаймоҳо, Ҳамчунин Ҳангоми аз тарафи як Ҳавопаймо расонида шудани осеб ба Ҳавопаймои дигар, гарчи онҳо бо Ҳамдигар барнахӯрдаанд, масъулияти молу мулкии соҳибони Ҳавопаймоҳо ба тарзи зерин муайян карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*):

1) зараре, ки ба яке аз соҳибон бо гуноҳи соҳиби дигар расонида шудааст, аз тарафи гунаҳгор ҷуброн карда мешавад;

2) дар сурати мавҷуд будани гуноҳи Ҳарду (якчанд) соҳибон андозаи ҷуброни зарар баробар бо дараҷаи гуноҳи Ҳар кадоми онҳо муайян карда мешавад. Ҳангоми ғайриимкон будани муқаррарсозии дараҷаи гуноҳ масъулият дар байни соҳибон баробар тақсим карда мешавад.

Дар сурати мавҷуд набудани гуноҳи соҳибони Ҳавопаймоҳо дар расидани зарар ягонтои онҳо ҳуқуқ надорад ҷуброни зарарро аз дигараш талаб намояд.

Ҳеч яке аз соҳибони Ҳавопаймоҳои бо Ҳамдигар бархӯрда гунаҳгор тасаввур карда намешавад, агар бо тартиби муқарраршуда таври дигаре исбот карда нашавад.

Масъулияти амволи барои зараре, ки ба Ҳаёт ва саломатии мусофири Ҳавопаймо расонанда шудааст, Ҳамчунин барои зараре, ки ба амволи шахсони сеюми дар Ҳавопаймобуда расонида шудааст, ба зиммаи соҳиби Ҳавопаймо вогузор мегардад. Дар айни замон ӯ мутобиқи қисми якуми Ҳамин модда ҳуқуқи ба гунаҳгор пешниҳод намудани талаботи баръакс (баргашта)-ро дорад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 123. Андозаҳои масъулият барои зараре, ки Ҳангоми Ҳамлу нақли Ҳавои расонида шудааст

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Барои зараре, ки ба Ҳаёт ё саломати ё молу мулки мусофири Ҳавопаймо Ҳангоми Ҳамлу нақли Ҳавои расонида шудааст, соҳиби Ҳавопаймо ба андозаи пешбининамудаи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон масъулият дорад, агар дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, тартиби дигаре пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Барои зараре, ки ба Ҳаёт ё саломати ё молу мулки шахсони сеюм Ҳангоми Ҳамлу нақли Ҳавои расонида шудааст, соҳиби Ҳавопаймо ба андозан пешбининамудаи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон масъулият дорад, агар дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, тартиби дигаре пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 124. Суғуртаи Ҳатмии масъулияти молики Ҳавопаймо дар назди шахсони сеюм

Суғурта карда ни масъулияти соҳиби Ҳавопаймо дар назди шахсони сеюм барои зараре, ки ба Ҳаёт ё саломати ё молу мулки ашхоси сеюм Ҳангоми истифодабарии Ҳавопаймо расонида шудааст, Ҳатми мебошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Ҳангоми иҷрои парвоз ва корҳои авиационӣ дар фазои Ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон андозаи Ҳадди ақали маблағи суғурта ба андозаи на камтар аз ду нишондиҳанда барои Ҳисобҳо дар лаҳзаи бастанӣ шартномаи суғурта барои Ҳар килограмми вазни Ҳадди аксари парвозии Ҳавопаймо муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425*).

Ҳангоми иҷрои парвоз ва корҳои авиационии байналмилалӣ дар фазои Ҳавои давлатҳои хориҷи андозаи Ҳадди ақали маблағи суғурта мутобиқи қонунҳои давлати дахлдори хориҷи муқаррар карда мешавад.

Моддаи 125. Суғуртаи Ҳатмии Ҳаёт ва саломатии аъзои Ҳайати Ҳавопаймо

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

Суғурта кардани Ҳаёт ва саломатии аъзои Ҳайати Ҳавопаймо Ҳангоми аз тарафи онҳо иҷро карда шудани вазифаҳои хизмати Ҳатмист (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Маблағи суғурта барои Ҳар узви Ҳайати Ҳавопаймо ба андозаи на камтар аз Ҳазор нишондиҳанда барои Ҳисобҳо дар лаҳзаи бастанӣ шартномаи суғурта муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425, аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 126. Суғуртаи ҳатмии масъулияти интиқолдиҳанда дар назди мусофири ҳавопаймо

ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст, ки масъулиятро барои зарари ба ҳаёт ва саломатии мусофири ҳавопаймо расонидашуда, ҳамчунин барои зараре, ки ба бағоҷ ва ашёҳое ҳамроҳи мусофирбуда расонида шудааст, суғурта кунад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Маблағи суғурта барои ҳар як мусофири ҳавопаймо, ки дар шартномаи суғуртаи ҳаёт ва саломатии мусофир пешбини шудааст, ба андозаи на камтар аз ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар рӯзи фурӯши чипта муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425*).

Маблағи суғуртае, ки дар шартномаи суғуртаи бағоҷ пешбини шудааст, ба андозаи на камтар аз ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо барои ҳар килограмм вазни бағоҷ муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425*).

Маблағи суғуртае, ки дар шартномаи суғуртаи ашёҳое ҳамроҳи мусофирбуда пешбини шудааст, ба андозаи на камтар аз даҳ нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425*).

Ҳангоми иҷрои парвози байналмилали ҳавопаймо суғурта кардани масъулияти Ҳамлу нақлдиҳанда дар назди мусофирони ҳавопаймо, аз ҷумла масъулият барои гумшави, камомад ё осеб дидаи (вайрон шудани) бағоҷ, ҳамчунин ашёҳое, ки ҳамроҳи мусофирон мебошанд ҳатми мебошад. Андозаи маблағи суғурта набояд аз андозаи дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст ё қонунҳои давлати дахлдори хориҷи пешбинишуда камтар бошад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 127. Суғуртаи ҳатмии масъулияти Ҳамлу нақлдиҳанда дар назди соҳиби бор ё борфиристанда

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 775*)

ҳамлу нақлдиҳанда вазифадор аст масъулиятро дар назди соҳиби бор ё борфиристанда барои гумшави, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор ба маблағи суғуртае, ки андозаи он бояд на камтар аз ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар лаҳзаи додани борнома барои ҳар килограмм вазни бор бошад, суғурта кунад (*Қонуни ҶТ аз 06.10.2008 № 425, аз 26.12.2011 № 775*).

Моддаи 128. Суғуртаи ҳатмии масъулияти истифодабаранда ҳангоми корҳои авиациони

Истифодабаранда вазифадор аст масъулияти худро барои зараре, ки бинобар иҷрои корҳои авиациони аз тарафи ӯ расонида шуданаш мумкин аст, суғурта кунад.

БОБИ 18. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 129. Ҳамкори байналмилалӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

(*Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181*)

Ҳамкори байналмилалӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, ба роҳ монда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181*).

Моддаи 130. Ҷавобгарӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур

(*Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181*)

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 18.03.2015 № 1181*).

Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмонов

аз 13 ноябри соли 1998 № 720

ш. Душанбе